

Yalta, A. Talha ve Yalta, A. Yasemin, *Modern Makroekonomiye Giriş*,
Ankara: Adres Yayınları, 7. Baskı, Ağustos 2025.

A. Talha Yalta
A. Yasemin Yalta

MODERN
MAKROEKONOMİYE
GİRİŞ

Yalta, A. Talha & Yalta, A. Yasemin
Modern Makroekonomiye Giriş

Adres Yayınları® / 59

7. Baskı: Ağustos 2025; 1. Baskı: Ağustos 2019

ISBN: 978-975-2500-64-8

© 2025, Adres Yayınları®

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında kanunî takibat yaptırma hakkına sahiptir.

Bu eserde yer alıp başka kaynaklardan temin edilen tüm görsel malzemelerin telif hakları ve/veya kullanım izinleri alınarak ilgili sayfada görsel malzemenin yanında belirtilmiştir. Kapak fotoğrafları ayrıca belirtilmedikçe Dreamstime.com lisansı altında kullanılmıştır (soldan sağa, yukarıdan aşağıya doğru): © Prasit Rodphan, Elenatur, Nexus7, Alexander Freydin, Yurolaitsalbert, A. Talha Yalta (kişisel, ©), Leung Cho Pan, Sedi78, Ahmet Arıtürk, Jose Gil, Radiokafka, Kurhan, Tebnad, Evren Kalınbacak, Evren Kalınbacak, Ivan Kokoulin, TCMB (basın medya, CC BY-ND 2.0), Dan Grytsku, Vladimir Grigorev, Steve Estvanik, Sadık Güleç, Padchas, Alpiee, Engin Korkmaz.

Yayın Yönetmeni: Emre Turku

İç Tasarım: Emre Turku

Kapak Tasarımı: Mesut Koçak, A. Talha Yalta

Karikatürler: İbrahim Sarı, A. Talha Yalta

Şekiller: A. Talha Yalta, A. Yasemin Yalta

Baskı: Başak Matbaacılık

Adres: Macun Mah. Anadolu Bulvarı, Meka Plaza, 5/7, Yenimahalle / Ankara

Telefon: (312) 397 16 17 | Sertifika No: 51529

LiBeRtE
yayıncılık

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-mail: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 52155

Adres Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

YAZARLAR HAKKINDA

A. Talha Yalta & A. Yasemin Yalta

A. Talha Yalta ve A. Yasemin Yalta, lisans öğrenimlerini ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde 1999 yılında tamamladılar. İktisat alanındaki yüksek lisans ve doktora derecelerini ise Fulbright Komisyonu'nun bursuyla gittikleri Fordham Üniversitesi'nden 2002 ve 2007 yıllarında aldılar. Türkiye'ye döndükleri 2007 yılından bu yana A. Talha Yalta, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde; A. Yasemin Yalta ise Hacettepe Üniversitesi'nde İktisat Bölümü öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Yazarların mikroekonomi, makroekonomi, finans, uluslararası ekonomi ve ekonometri alanlarında çok sayıda bilimsel çalışması; saygınlık derecesi yüksek yabancı dergilerde basılmış onlarca makalesi ve Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yayımlanmış olan e-kitap, çeviri ve monografı bulunmaktadır. Yazarlar (birbirleriyle) evli ve iki çocuk sahibidir.

Bu sayfa özellikle boş bırakılmıştır.

Bu kitabı

eđitimimize büyük önem veren ve bizi büyük bir özveriyle yetiřtiren

sevgili annelerimiz Fatma Yalta ve řükran Urganlı ile

sevgili babalarımız Hamza Yalta ve Ahmet Urganlı'ya

ithaf ediyoruz.

Bu sayfa özellikle boş bırakılmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1	Yanıtlar.....	65
1. BÖLÜM - GİRİŞ	4	3. BÖLÜM - ENFLASYON	70
1.1 Ekonomi Biliminin Konusu	6	3.1 Enflasyonun Hesaplanması	72
1.2 Ekonomi Biliminin Yöntemi	7	3.2 Tüketici Fiyat Endeksi	73
1.3 Makroekonominin Kapsamı	13	3.3 Diğer Fiyat Endeksleri	77
1.4 Makroekonominin Bileşenleri	16	3.4 Reel Değer Hesaplaması	79
1.5 Ekonomik Sistemler	18	3.5 Enflasyonun Etkileri	81
1.6 Makroekonomi Politikaları	20	3.6 Türkiye'de Enflasyon	85
Özet	23	Özet	88
Anahtar Terimler Listesi	23	Anahtar Terimler Listesi	88
Gözden Geçirme Soruları	24	Önemli Formüller	89
Uygulama Soruları	25	Gözden Geçirme Soruları	89
Çoktan Seçmeli Sorular	27	Uygulama Soruları	90
Yanıtlar	28	Çoktan Seçmeli Sorular	92
2. BÖLÜM - MİLLİ GELİR	32	Yanıtlar	94
2.1 İş Çevrimleri	34	4. BÖLÜM - İŞSİZLİK	98
2.2 Gayri Safı Yurtiçi Hasıla	36	4.1 İşsizliğin Hesaplanması	99
2.3 Nominal GSYH ve Reel GSYH	39	4.2 İşsizliğin Nedenleri	103
2.4 GSYH'nin Hesaplanması	45	4.3 İşsizliğin Etkileri	106
2.5 Diğer Millî Gelir Hesapları	52	4.4 Türkiye'de İşsizlik	108
2.6 Millî Gelire Yönelik Eleştiriler	54	Özet	111
Özet	57	Anahtar Terimler Listesi	111
Anahtar Terimler Listesi	57	Önemli Formüller	112
Önemli Formüller	58	Gözden Geçirme Soruları	113
Gözden Geçirme Soruları	59	Uygulama Soruları	114
Uygulama Soruları	61	Çoktan Seçmeli Sorular	117
Çoktan Seçmeli Sorular	63	Yanıtlar	119

5. BÖLÜM - PARA VE BANKACILIK 124

5.1 Para ve Paranın İşlevleri.....	125
5.2 Para Arzının Ölçülmesi.....	129
5.3 Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.....	132
5.4 Türk Bankacılık Sistemi.....	135
5.5 Kesirli Rezerv Bankacılığı.....	139
5.6 Para Çarpanı.....	143
Özet.....	147
Anahtar Terimler Listesi.....	147
Önemli Formüller.....	148
Gözden Geçirme Soruları.....	149
Uygulama Soruları.....	153
Çoktan Seçmeli Sorular.....	153
Yanıtlar.....	155

6. BÖLÜM - FAİZLER VE PARA PİYASASI 160

6.1 Faiz ve Faiz Oranları.....	161
6.2 Tahviller ve Tahvil Faiz Oranı.....	163
6.3 Para Talebi.....	166
6.4 Para Talebini Belirleyen Etmenler.....	168
6.5 Para Arzı.....	171
6.6 Para Arzını Belirleyen Etmenler.....	172
6.7 Para Piyasası Dengesi.....	175
6.8 Faiz Oranının Ekonomiye Etkileri.....	178
6.9 Türkiye’de Faiz Oranları.....	181
EK: Ayrıntılı Bakış.....	182
Özet.....	185
Anahtar Terimler Listesi.....	185
Önemli Formüller.....	186
Gözden Geçirme Soruları.....	186
Uygulama Soruları.....	188
Çoktan Seçmeli Sorular.....	191
Yanıtlar.....	193

7. BÖLÜM - DÖVİZ KURLARI 198

7.1 Döviz Piyasası ve Döviz Kurları.....	199
7.2 Döviz Kurlarının Ekonomiye Etkileri.....	204
7.3 Döviz Talebi.....	207
7.4 Döviz Talebini Belirleyen Etmenler.....	208
7.5 Döviz Arzı.....	211
7.6 Döviz Arzını Belirleyen Etmenler.....	212
7.7 Döviz Piyasası Dengesi.....	214
7.8 Uzun Dönemde Döviz Kurları.....	216
7.9 Döviz Kuru Rejimleri.....	220
7.10 Türkiye’de Döviz Kurları.....	224
Özet.....	226
Anahtar Terimler Listesi.....	226
Önemli Formüller.....	227
Gözden Geçirme Soruları.....	228
Uygulama Soruları.....	229
Çoktan Seçmeli Sorular.....	231
Yanıtlar.....	233

8. BÖLÜM - GELİR-HARCAMA DENGESİ 238

8.1 Modele İlişkin Ön Bilgiler.....	240
8.2 Özel Tüketim.....	241
8.3 Özel Tasarruf.....	244
8.4 Planlı Toplam Harcama.....	246
8.5 Gelir Dengesi.....	248
8.6 Çarpan Etkisi.....	253
EK: Ayrıntılı Bakış.....	256
Özet.....	261
Anahtar Terimler Listesi.....	261
Önemli Formüller.....	262
Gözden Geçirme Soruları.....	263
Uygulama Soruları.....	264
Çoktan Seçmeli Sorular.....	266
Yanıtlar.....	268

9. BÖLÜM - AÇIK MAKROEKONOMİ 274

9.1 Açık Ekonomi Kavramı	275
9.2 Açık Ekonominin Milli Gelire Etkisi	277
9.3 Açık Ekonomide Planlı Toplam Harcama	281
9.4 Açık Ekonomide Gelir Dengesi	282
9.5 Açık Ekonomide Çarpan Etkisi	286
9.6 Ödemeler Dengesi	287
EK: Ayrıntılı Bakış	294
Özet	298
Anahtar Terimler Listesi	298
Önemli Formüller	299
Gözden Geçirme Soruları	300
Uygulama Soruları	301
Çoktan Seçmeli Sorular	304
Yanıtlar	306

10. BÖLÜM - TOPLAM TALEP VE TOPLAM ARZ 312

10.1 Modele İlişkin Ön Bilgiler	313
10.2 Toplam Talep	314
10.3 Toplam Talebi Belirleyen Etmenler	318
10.4 Kısa Dönem Toplam Arz	320
10.5 Kısa Dönem Toplam Arzı Belirleyen Etmenler	322
10.6 Kısa Dönem AD-AS Dengesi	324
10.7 Uzun Dönem Toplam Arz	327
10.8 Uzun Dönem Toplam Arzı Belirleyen Etmenler	329
10.9 Uzun Dönem AD-AS Dengesi	330
EK: Ayrıntılı Bakış	335
Özet	340
Anahtar Terimler Listesi	340
Önemli Formüller	341
Gözden Geçirme Soruları	341
Uygulama Soruları	342
Çoktan Seçmeli Sorular	345
Yanıtlar	347

11. BÖLÜM - MALİYE POLİTİKASI 352

11.1 Maliye Politikasının Uygulanması	353
11.2 Maliye Politikasının Çarpan Etkisi	358
11.3 Otomatik İstikrarlandırıcılar	359
11.4 Kamu Bütçe Dengesi	361
11.5 Maliye Politikasına Yönelik Eleştiriler	363
11.6 Türkiye'de Kamu Maliyesi ve Maliye Politikası	368
EK: Ayrıntılı Bakış	372
Özet	375
Anahtar Terimler Listesi	375
Önemli Formüller	376
Gözden Geçirme Soruları	377
Uygulama Soruları	378
Çoktan Seçmeli Sorular	380
Yanıtlar	382

12. BÖLÜM - PARA POLİTİKASI 388

12.1 Para Politikasının Hedefleri	389
12.2 Para Politikasının Uygulanması	391
12.3 Para Politikası Rejimleri	395
12.4 Merkez Bankasının Bağımsızlığı	397
12.5 Para Politikasına Yönelik Eleştiriler	399
12.6 Türkiye'de Para Politikası	403
Özet	405
Anahtar Terimler Listesi	405
Gözden Geçirme Soruları	406
Uygulama Soruları	407
Çoktan Seçmeli Sorular	409
Yanıtlar	411

13. BÖLÜM - PHILLIPS EĞRİSİ 416

13.1 Enflasyonun Nedenleri	417
13.2 Kısa Dönemde Enflasyon ve İşsizlik İlişkisi	422
13.3 Uzun Dönemde Enflasyon ve İşsizlik İlişkisi	428

13.4 Akılcı Beklentilerin Etkisi	431
Özet	434
Anahtar Terimler Listesi	434
Gözden Geçirme Soruları	435
Uygulama Soruları	436
Çoktan Seçmeli Sorular	438
Yanıtlar	440

14. BÖLÜM - UZUN DÖNEM EKONOMİK BÜYÜME 444

14.1 Ekonomik Büyüme Olgusu	446
14.2 Ekonomik Büyümeyi Belirleyen Etmenler	449
14.3 Üretim Fonksiyonu ve Ekonomik Büyüme	452
14.4 Ekonomik Büyümeye Yönelik Politikalar	455
14.5 Türkiye’de Ekonomik Büyüme	459
14.6 Dünyada Ekonomik Büyüme	461
14.7 Ekonomik Büyümeye Yönelik Eleştiriler	463
Özet	465
Anahtar Terimler Listesi	465
Önemli Formüller	466
Gözden Geçirme Soruları	467
Uygulama Soruları	468

Çoktan Seçmeli Sorular	470
Yanıtlar	472

15. BÖLÜM - MAKROEKONOMİ DÜŞÜNCE OKULLARI 476

15.1 Makroekonomi Kuramlarının Gelişimi	477
15.2 Klasik Ekonomi Kuramı	479
15.3 Keynesçi Ekonomi Kuramı	481
15.4 Parasalcı Ekonomi Kuramı	483
15.5 Yeni Klasik Ekonomi Kuramı	486
15.6 Yeni Keynesçi Ekonomi Kuramı	487
15.7 Reel İş Çevrimi Kuramı	488
Özet	489
Anahtar Terimler Listesi	489
Önemli Formüller	490
Gözden Geçirme Soruları	490
Uygulama Soruları	491
Çoktan Seçmeli Sorular	492
Yanıtlar	493

MAKROEKONOMİ TERİMLERİ 498

KAYNAKÇA 516

DİZİN 522

ŞEKİL LİSTESİ

BÖLÜM 1 – GİRİŞ

Şekil 1.1: Üretim olanakları eğrisi.....	9
Şekil 1.2: Üretim olanakları eğrisinin değişmesi.....	11
Şekil 1.3: Üretim olanakları eğrisinin bir ekseninde daha fazla değişmesi.....	12
Şekil 1.4: Makroekonomideki basitleştirilmiş döngüsel akım.....	17
Şekil 1.5: Seçilmiş ülkelerde devletin ekonomideki payı.....	20

BÖLÜM 2 – MİLLİ GELİR

Şekil 2.1: Kuramsal iş çevrimleri.....	34
Şekil 2.2: Türkiye’de iş çevrimlerinin gelişimi.....	35
Şekil 2.3: Türkiye’de nominal GSYH ve reel GSYH’nin gelişimi.....	45

BÖLÜM 3 – ENFLASYON

Şekil 3.1: Türkiye’de enflasyon oranının gelişimi.....	86
--	----

BÖLÜM 4 – İŞSİZLİK

Şekil 4.1: Potansiyel GSYH ve çıktı açığı.....	107
Şekil 4.2: Türkiye’de işsizlik oranının gelişimi.....	108
Şekil 4.3: Türkiye’de işgücüne katılma oranının gelişimi.....	109
Şekil 4.4: Türkiye’de işsiz kalma süreleri.....	110

BÖLÜM 5 – PARA VE BANKACILIK SİSTEMİ

Şekil 5.1: Türkiye’deki para arzı tanımları.....	131
Şekil 5.2: Türkiye’de para arzının gelişimi.....	132
Şekil 5.3: Türk bankacılık sistemi.....	136
Şekil 5.4: Varsayımsal A mevduat bankasının basitleştirilmiş bilançosu.....	140
Şekil 5.5: A bankasına yeni mevduat yatırılması.....	141
Şekil 5.6: A bankasının verdiği kredinin B bankasına mevduat olarak yatırılması.....	141
Şekil 5.7: B bankasının verdiği kredinin C bankasına mevduat olarak yatırılması.....	142
Şekil 5.8: Basit modelde para yaratma süreci.....	143
Şekil 5.9: Gerçekçi durumda para yaratma süreci.....	146

BÖLÜM 6 – FAİZLER VE PARA PİYASASI

Şekil 6.1: Para talep eğrisi	169
Şekil 6.2: Para talebinin değişmesi	170
Şekil 6.3: Para arz eğrisi	171
Şekil 6.4: Para arzının değişmesi	174
Şekil 6.5: Para piyasası dengesinin bulunması	176
Şekil 6.6: Para arzının değişmesinin para piyasasına etkisi	177
Şekil 6.7: Para talebinin değişmesinin para piyasasına etkisi	178
Şekil 6.8: Yatırım eğrisi	180
Şekil 6.9: Türkiye’de nominal ve reel faiz oranlarının gelişimi	182

BÖLÜM 7 – DÖVİZ KURLARI

Şekil 7.1: Döviz talep eğrisi	208
Şekil 7.2: Döviz talebinin değişmesi	210
Şekil 7.3: Döviz arz eğrisi	211
Şekil 7.4: Döviz arzının değişmesi	213
Şekil 7.5: Döviz piyasası dengesinin bulunması	214
Şekil 7.6: Döviz talebinin değişmesinin döviz piyasasına etkisi	216
Şekil 7.7: Döviz arzının değişmesinin döviz piyasasına etkisi	217
Şekil 7.8: Sabit kur rejiminde merkez bankası müdahalesi	221
Şekil 7.9: Türkiye’de döviz kurlarının gelişimi	224

BÖLÜM 8 – GELİR-HARCAMA DENGESİ

Şekil 8.1: Seçilmiş ülkelerde tüketim harcamalarının gelir ile ilişkisi	241
Şekil 8.2: Tüketim fonksiyonu	243
Şekil 8.3: Tasarruf fonksiyonu	245
Şekil 8.4: Gelirden bağımsız planlı yatırımlar ve devletin tüketimi	247
Şekil 8.5: Planlı toplam harcama fonksiyonu	248
Şekil 8.6: Gelir dengesinin bulunması	250
Şekil 8.7: Planlı toplam harcamanın değişmesinin gelir dengesine etkisi	252
Şekil 8.8: Çarpan etkisi	255

BÖLÜM 9 – AÇIK MAKROEKONOMİ

Şekil 9.1: Gelirden bağımsız ihracat	279
Şekil 9.2: İthalat fonksiyonu	280
Şekil 9.3: Açık ekonomide planlı toplam harcama fonksiyonu	281

Şekil 9.4: Açık ekonomide gelir dengesinin bulunması	283
Şekil 9.5: Net ihracatın değişmesinin gelir dengesine etkisi	285
Şekil 9.6: Türkiye’de cari işlemler dengesi	290

BÖLÜM 10 – TOPLAM TALEP VE TOPLAM ARZ

Şekil 10.1: Faiz oranı etkisi	316
Şekil 10.2: Toplam talep eğrisi	317
Şekil 10.3: Toplam talebin değişmesi	320
Şekil 10.4: Kısa dönem toplam arz eğrisi	322
Şekil 10.5: Kısa dönemde toplam arzın değişmesi	324
Şekil 10.6: Kısa dönem AD-AS dengesinin bulunması	325
Şekil 10.7: Kısa dönemde toplam talebin değişmesinin etkisi	326
Şekil 10.8: Kısa dönemde toplam arzın değişmesinin etkisi	327
Şekil 10.9: Uzun dönem toplam arz eğrisi	328
Şekil 10.10: Uzun dönemde toplam arzın değişmesi	329
Şekil 10.11: Uzun dönem AD-AS dengesinin bulunması	330
Şekil 10.12: Uzun dönemde toplam talebin artmasının etkisi	332
Şekil 10.13: Uzun dönemde toplam talebin azalmasının etkisi	333
Şekil 10.14: Uzun dönemde toplam arzın artmasının etkisi	334
Şekil 10.15: Uzun dönemde toplam arzın azalmasının etkisi	335
Şekil 10.16: IS-LM dengesinin bulunması	336
Şekil 10.17: IS eğrisinin değişmesinin gelire ve faiz oranına etkisi	338
Şekil 10.18: LM eğrisinin değişmesinin gelire ve faiz oranına etkisi	339

BÖLÜM 11 – MALİYE POLİTİKASI

Şekil 11.1: Genişletici maliye politikası	356
Şekil 11.2: Daraltıcı maliye politikası	357
Şekil 11.3: Kısa dönemde eksik dışlama etkisi	366
Şekil 11.4: Uzun dönemde tam dışlama etkisi	367
Şekil 11.5: Seçilmiş ülkelerde büyümenin kamu borçları ile ilişkisi	368
Şekil 11.6: Türkiye’de kamu gelirlerinin bütçe içindeki dağılımı	370
Şekil 11.7: Türkiye’de kamu giderlerinin bütçe içindeki dağılımı	371
Şekil 11.8: Türkiye’de gerçekleşen bütçe açığının gelişimi	372
Şekil 11.9: Türkiye’de kamu borçlarının GSYH’ye oranının gelişimi	373

BÖLÜM 12 – PARA POLİTİKASI

Şekil 12.1: Para arzı hedefi ve faiz oranı hedefi ilişkisi	391
Şekil 12.2: Genişletici para politikası	393
Şekil 12.3: Daraltıcı para politikası	394
Şekil 12.4: Genişletici para politikasının uzun dönem etkisi	400
Şekil 12.5: Likidite tuzağı olgusu	401
Şekil 12.6: Türkiye’de hedeflenen ve gerçekleşen enflasyonun gelişimi	404

BÖLÜM 13 – PHILLIPS EĞRİSİ

Şekil 13.1: Toplam talebin artmasının kısa dönem etkisi	419
Şekil 13.2: Toplam talebin sürekli artmasının uzun dönem etkisi	420
Şekil 13.3: Negatif arz şokunun kısa dönem etkisi	421
Şekil 13.4: Negatif arz şoku sonrasındaki genişletici politikanın uzun dönem etkisi	422
Şekil 13.5: Kısa dönem Phillips eğrisi	424
Şekil 13.6: Kısa dönem Phillips eğrisinin elde edilmesi	425
Şekil 13.7: Kısa dönem Phillips eğrisinin değişmesi	427
Şekil 13.8: Türkiye’de kısa dönem Phillips eğrisi	428
Şekil 13.9: Uzun dönem Phillips eğrisi	430
Şekil 13.10: Uzun dönem Phillips eğrisinin elde edilmesi	431
Şekil 13.11: Kısa dönem ve uzun dönem Phillips eğrilerinin değişmesi	433

BÖLÜM 14 – UZUN DÖNEM EKONOMİK BÜYÜME

Şekil 14.1: Uzun dönem ekonomik büyüme olgusu	447
Şekil 14.2: Kişi başına reel GSYH artış oranının yatırımlar ile ilişkisi	450
Şekil 14.3: Üretim fonksiyonu ve fiziksel sermayenin azalan getirisi	454
Şekil 14.4: İşçi başına üretimin değişmesi	454
Şekil 14.5: Türkiye’de tasarrufların GSYH’ye oranının gelişimi	456
Şekil 14.6: Türkiye’de eğitim ve sağlık personeli sayılarının gelişimi	457
Şekil 14.7: Seçilmiş ülkelerde ar-ge harcamalarının GSYH’ye oranı	458
Şekil 14.8: Türkiye’de kişi başına reel GSYH’nin gelişimi	459
Şekil 14.9 Türkiye’de emek verimliliğinin gelişimi	460
Şekil 14.10 Seçilmiş ülkelerde kişi başına reel GSYH artış oranları	462

ÇİZELGE LİSTESİ

BÖLÜM 1 – GİRİŞ

Çizelge 1.1: Varsayımsal bir ekonomiye ait üretim olanakları	8
--	---

BÖLÜM 2 – MİLLİ GELİR

Çizelge 2.1: Ekmek üretimine yönelik varsayımsal değer katma süreci.	38
Çizelge 2.2: Varsayımsal bir ekonomiye ait fiyat ve ürün miktarları	39
Çizelge 2.3: Nominal GSYH hesaplaması	40
Çizelge 2.4: Sabit fiyatlarla reel GSYH hesaplaması	41
Çizelge 2.5: Hacim değeri hesaplaması	43
Çizelge 2.6: Zincirleme hacim endeksi hesaplaması	44
Çizelge 2.7: Zincirleme hacim endeksiyle reel GSYH hesaplaması	44
Çizelge 2.8: Üretim yöntemine göre Türkiye GSYH'si	46
Çizelge 2.9: Gelir yöntemine göre Türkiye GSYH'si	49
Çizelge 2.10: Harcama yöntemine göre Türkiye GSYH'si	51

BÖLÜM 3 – ENFLASYON

Çizelge 3.1: Varsayımsal piyasa ürün sepeti ve ürün ağırlıkları	74
Çizelge 3.2: Ağırlıklandırılmış sepet değeri hesaplaması	74
Çizelge 3.3: TÜFE hesaplaması	75
Çizelge 3.4: Varsayımsal nominal ve reel GSYH değerleri	77
Çizelge 3.5: Varsayımsal nominal ücretler ve TÜFE	80
Çizelge 3.6: TÜFE ürün sepeti ana başlıkları ve ağırlıkları	85

BÖLÜM 6 – FAİZLER VE PARA PİYASASI

Çizelge 6.1: Varsayımsal bir ekonomide para talebi	168
Çizelge 6.2: Varsayımsal bir ekonomide planlı yatırımlar	179

BÖLÜM 7 – DÖVİZ KURLARI

Çizelge 7.1: Varsayımsal bir ekonomide döviz talebi	207
Çizelge 7.2: Varsayımsal bir ekonomide döviz arzı	211

BÖLÜM 8 – GELİR-HARCAMA DENGESİ

Çizelge 8.1: Varsayımsal gelir ve tüketim ilişkisi.	242
Çizelge 8.2: Varsayımsal gelir ve tasarruf ilişkisi	244
Çizelge 8.3: Varsayımsal toplam gelir ve planlı toplam harcama ilişkisi	247
Çizelge 8.4: Varsayımsal üretim-harcama ilişkisi ve denge.....	249
Çizelge 8.5: Artan planlı yatırımlar sonucunda yeni denge	254

BÖLÜM 9 – AÇIK MAKROEKONOMİ

Çizelge 9.1: Varsayımsal gelir ve ithalat ilişkisi	280
Çizelge 9.2: Açık ekonomide varsayımsal toplam gelir ve planlı toplam harcama ilişkisi	281
Çizelge 9.3: Açık ekonomide varsayımsal üretim-harcama ilişkisi ve denge	282
Çizelge 9.4: Açık ekonomide artan planlı yatırımlar sonucunda yeni denge	286
Çizelge 9.5: Türkiye’de ödemeler dengesi	288

BÖLÜM 10 – TOPLAM TALEP VE TOPLAM ARZ

Çizelge 10.1: Varsayımsal bir ekonomide toplam talep	314
Çizelge 10.2: Varsayımsal bir ekonomide kısa dönem toplam arz	321
Çizelge 10.3: Varsayımsal bir ekonomide uzun dönem toplam arz	328

BÖLÜM 13 – PHILLIPS EĞRİSİ

Çizelge 13.1: Varsayımsal işsizlik oranı ve enflasyon ilişkisi	424
--	-----

BÖLÜM 14 – UZUN DÖNEM EKONOMİK BÜYÜME

Çizelge 14.1: Türkiye’de kişi başına reel GSYH ortalama büyüme oranları.	460
Çizelge 14.2: Türkiye’ye ait seçilmiş demografik göstergeler.	461

BÖLÜM 15 – MAKROEKONOMİ DÜŞÜNCE OKULLARI

Çizelge 15.1: Makroekonomi düşünce okullarının karşılaştırılması	488
--	-----

KUTU LİSTESİ

BÖLÜM 1 – GİRİŞ

Kutu 1.1: John Maynard Keynes (1883-1946) 15

BÖLÜM 2 – MİLLİ GELİR

Kutu 2.1: GSYH Kavramı Nasıl Ortaya Çıktı? 37

BÖLÜM 3 – ENFLASYON

Kutu 3.1: Hiperenflasyon 73

BÖLÜM 4 – İŞSİZLİK

Kutu 4.1: Tamamlayıcı İşgücü Göstergeleri 103

BÖLÜM 5 – PARA VE BANKACILIK SİSTEMİ

Kutu 5.1: Kripto Para 127

Kutu 5.2: Önemli Merkez Bankaları 134

BÖLÜM 7 – DÖVİZ KURLARI

Kutu 7.1: Rezerv Para Birimleri 201

BÖLÜM 8 – GELİR-HARCAMA DENGESİ

Kutu 8.1: Tutumluluk Çelişkisi 253

BÖLÜM 9 – AÇIK MAKROEKONOMİ

Kutu 9.1: Ekonomik Küreselleşme 277

BÖLÜM 11 – MALİYE POLİTİKASI

Kutu 11.1: Faiz Dışı Bütçe Dengesi 363

Kutu 11.2: Makroekonomik Popülizm 369

BÖLÜM 13 – PHILLIPS EĞRİSİ

Kutu 13.1: Stagflasyon 423

Kutu 13.2: Sefillik Endeksi 426

BÖLÜM 15 – MAKROEKONOMİ DÜŞÜNCE OKULLARI

Kutu 15.1: Milton Firedman (1912-2006) 484

ÖNSÖZ

MODERN MIKROEKONOMIYE GİRİŞ ve MODERN MAKROEKONOMIYE GİRİŞ kitaplarımızı yazarken siz değerli Hocalarımıza ve öğrencilerimize yararlı olabilmeyi arzulamıştık. Gösterdiği ilgi ve beğeni bizi çok sevindirdi. İlk baskısı 2019 Eylül ayında çıkan kitapların Ekim sonunda ikinci baskıları ve 2020 yılında da üçüncü baskıları yapıldı. Her iki kitap kısa süre içinde Türkiye'deki tüm üniversitelerde yüzden fazla meslektaşımız tarafından aktif şekilde okutulmaya başladı.

Kitaplarımızın gördüğü takdir ve beğenin asıl nedeninin yıllarca büyük emek harcayarak hazırladığımız modern ve anlaşılması kolay içerik olduğunu biliyoruz. Ancak önemli bir diğer etmenin de yalnızca kuram ve formüller anlatmakla kalmayıp, bunlarla öğrencilerin merak ettiği güncel sorulara da yanıt aramamız olduğunu düşünüyoruz. İktisada giriş dersinin çoğu üniversite öğrencisinin eğitim yaşamı boyunca göreceği tek ekonomi dersi olduğunun farkındayız. Dolayısıyla gençlere ekonomiyi öğreten bir kitap yazarak ülkemize ve mesleğimize hizmet edebildiğimiz için büyük mutluluk duyuyoruz.

Bu düşünceler ışığında 4. Baskı için daha da çok çalışarak sizlere kusursuza yakın bir kitap sunmayı hedefledik. Bunun için ilk önce tüm bölümleri dikkatlice gözden geçirdik. Daha sonra bu konudaki akademik tartışmaları da dikkate alarak daha güncel, daha kapsamlı, anlaşılması daha kolay ve her yönden daha da iyileştirilmiş bir içerik hazırladık. Kitabımızın bu baskısında yeni eklediğimiz açıklamaları, bilgi kutularını, çözümlü soruları, haber analizlerini ve onlarca yeni ekonomi terimini yararlı bulacağınızı düşünüyoruz. Özellikle de *Açık Makroekonomi* başlıklı yeni 9. Bölümü beğeneceğinizi umuyoruz. Burada ele aldığımız dış ticaret ve ödemeler dengesi gibi konular modern ekonomiyi anlamak için öğrencilere oldukça yararlı bilgiler sunmaktadır. Yine, bu yeni baskıda Türkiye ve diğer ülkelere ilişkin çok sayıda şekil ve istatistiği de 2022 Mart ayı itibarıyla güncellediğimizi ayrıca belirtmek isteriz. Tüm bunların iktisada giriş ders içeriğine katkı sağlayacağına inanıyoruz.

Destek ve önerileri için Eray Cumbul, Aykut Ekinci, Cumali Erdemil, Emre Ergin, Adem Kalça, Nurşen Karasu, İsmail Sağlam, Selahattin Toğay, Emre Turku ve Özlem Çağlar-Yılmaz'a teşekkür borçluyuz. Kitabımızın tüm Türkiye'deki üniversite öğrencileri, kurum sınavlarına hazırlanan adaylar, akademisyen arkadaşlarımız ve ekonomi öğrenmek isteyen herkes için yararlı olmasını dileriz.

A. Talha Yalta & A. Yasemin Yalta

Bu sayfa özellikle boş bırakılmıştır.

1

GİRİŞ

Bu bölüm sizi aşağıdaki konularda bilgi sahibi yapacak

- Ekonomi biliminin konusu
- Ekonomi biliminin yöntemi
- Makroekonominin kapsamı
- Ekonomik sistemler
- Devletin makroekonomi politikaları

İssiz bir adadan gelip modern topluma adım atsaydınız ilk ne yapmak isterdiniz? Öncelikle ekonomiye öğrenmek kuşkusuz iyi bir seçim olurdu. Öyle ya, ıssız adadaki gibi gölde balık tutup dereden su içemeyeceğinize göre gereksinimlerinizi nasıl karşılayacaksınız? Nerede ve nasıl yaşayacaksınız? İleri iş bölümüne dayalı toplum yaşamı vahşi doğadan daha zor ve korkutucu olabilir. Ayak uydurabilmek için her şeyden önce parayı, fiyatları, iş ve istihdamı, geliri, gideri, devleti ve vergileri, çeşitli kredi ve yatırım araçlarını, döviz kurlarını, faizleri ve enflasyonu bilmelisiniz. Kısaca modern dünyayı anlayabilmek, yaşamınızla ilgili doğru kararlar verebilmek ve bilinçli bir seçmen olmak için temel makroekonomi kavramlarını öğrenmek zorundasınız.

Söylediklerimiz sizi endişelendirmesin. Çalışma yaşamı ve bir ev geçindirmek için gerekli ekonomi bilgisine yeterince sahip olmadığınızı düşünüyorsanız da korkmayın. Bu kitabı okuyup anladığınız sürece güvendesiniz. İşe ilk önce ekonominin tanımını yaparak ve ekonominin üç temel sorusunu anlatarak başlayacağız. Daha sonra ekonominin yöntemini açıklayacak, mikroekonomi ve makroekonomi ayırımından söz edecek ve ekonominin temel bileşenlerini göreceğiz. Son olarak, ekonomide devletin rolü ve makroekonomi politikalarının hedeflerini gözden geçirerek kitabımızın bu ilk bölümünü bitireceğiz.

1.1 Ekonomi Biliminin Konusu

Ekonomi (economics) ya da diğer adıyla **iktisat**, birey ve toplumların geniş istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için ellerindeki sınırlı kaynakları nasıl kullandığını araştıran bilim dalıdır. Diğer bir deyişle ekonomi, insanların nasıl seçim yaptığını ve bu seçimlerin sonuçlarını araştıran bilim dalıdır.

Günlük yaşamınızda yapmak ve elde etmek istediğiniz şeyleri bir düşünün. İyi bir eğitim almak, güzel giyinmek, eğlenmek, aile ve arkadaşlarınıza zaman ayırmak istiyorsunuz. Tüm bunları yapabilmek ise gelir, fiyatlar ve zaman gibi kısıtlara bağlıdır. Her istediğimizi aynı anda yapmak mümkün olmadığına göre, sınırlı kaynaklarımızı dikkate alarak tercihler yaparız. Yüksek bir gelire sahip olsak bile bu zorunluluk ortadan kalkmaz. Örnek olarak, zengin bir iş insanı da hafta sonu ailesine zaman ayırmak ya da önemli bir toplantıya katılmak arasında seçim yapmak zorunda kalabilir.

Bireyler için olduğu kadar toplumlar için de kaynakları doğru kullanmak önemlidir. Her toplum kaliteli bir eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik sisteminin olmasını ister. Modern bir ulaştırma ve haberleşme altyapısına, güçlü bir orduya sahip olmayı arzular. Yine her toplum bilim ve teknolojiye ilerlemeyi, bireylerini iş sahibi yapmayı ve milli gelirini yükseltmeyi amaçlar. Tüm bunları yaparken de çevreyi korumayı, gelir dağılımı adaletini sağlamayı ve yoksulluğu önlemeyi hedefler.

Yukarıda saydıklarımızın tümünü aynı anda yapmak kaynakların sınırlı olması nedeniyle olanaksızdır. Bu yüzden kişi ve toplumlar hangi gereksinimlerini karşılamak istediklerine yönelik seçimler yapar. Çeşitli alternatifler arasında seçim yapma zorunluluğu ise her seçimin bir fırsat maliyetinin olacağı anlamına gelir. Ekonomideki en önemli kavramlardan biri olan **fırsat maliyeti** (opportunity cost), bir tercih yapılması sonucunda diğer en iyi seçenekten vazgeçmenin maliyetine denir. Örnek olarak, bir ilçe belediyesinin kısıtlı bütçesiyle çocuk parkı ya da sağlık ocağı yaptırmak arasında bir seçim yapacağını düşünelim. Burada belediye eğer park yaptıracak olursa bunun fırsat maliyeti, vazgeçilen sağlık ocağı ve beraberinde gelecek sağlık hizmetleridir. Belediyenin sağlık ocağını seçmesi durumunda ise fırsat maliyeti, park ve bunun sağlayacağı dinlenme hizmetleridir. Her seçimin *kesinlikle* bir fırsat maliyeti vardır.

Ekonominin temel soruları

İnsan ve toplumların ellerindeki sınırlı kaynakları nasıl kullandığını inceleyen ekonomi biliminin ilgilendiği üç temel soru vardır:

- Ne üretmeli
- Nasıl üretmeli
- Kimin için üretmeli

İssiz bir adada tek başına yaşıyor olsaydık ne, nasıl ve kimin için üretmeli sorularını yanıtlamak kolay olurdu: Balık tutacaksınız, bunu olta kullanarak yapacaksınız ve tuttuğunuz balığı kendiniz yiyeceksiniz. Öte yandan, söz konusu olan toplum yaşamıysa işimiz çok daha zordur. Özellikle de ileri iş bölümüne dayalı gelişmiş toplumlarda bu üç soruyu yanıtlamak milyonlarca kişiyi ilgilendirecek sayısız tercih yapılması anlamına gelir.

Bunu bir örnekle açıklayalım. Bir ülkenin kara taşıtı üretmek istediğini düşünelim. Eldeki iş gücü, makineler, hammadde, enerji, teknoloji gibi sınırlı kaynakları kullanarak otomobil, otobüs, minibüs, kamyon, tır, tren, tank, traktör, motosiklet, bisiklet gibi çok farklı araçlar üretebiliriz. Diyelim ki ne yapacağımıza karar verdik. İkinci olarak, bunu nasıl üreteceğiz? Tüm parçaları kendimiz mi yapacağız? Üretim beden gücüne dayalı mı yoksa mekanize mi olacak? Eğer mekanize üretim olaksa ne tür makinelerden yararlanacağız? Fabrika nerede kurulacak? Üçüncü olarak, üreteceğimiz aracı kim kullanacak? Toplumun milyonlarca üyesine bu araçları nasıl dağıtacağız? Tüm bunlara ek olarak, devletin rolü ve payı ne olacak? Devlet vergi toplayacak mı? Teşvikler verecek mi? Ürün standartlarını belirleyecek mi? Denetimler yapacak mı?...

Görüldüğü gibi, tek bir ürün için bile çok sayıda seçim yapmak gereklidir. Üstelik bu seçimlerin sonucunda birçok kişinin yaşamı da etkilenir. Örnek olarak, bazı kişiler için yeni iş alanları açılırken bazıları işsiz kalabilir. Benzer şekilde kimilerinin yaşam koşulları iyileşirken kimileri de yoksullaşabilir. İşte tüm bu karar verme süreçlerini ve bunların karmaşık sonuçlarını anlayabilmek için bilimsel bir yöntem kullanmak zorundayız.

1.2 Ekonomi Biliminin Yöntemi

Ekonomi tüm toplum bilimleri içinde matematik ve çeşitli şekilsel araçlardan en kapsamlı şekilde yararlanan bilim dalıdır. Ekonomistler bunları kullanarak karmaşık insan ve toplum davranışlarını açıklayan modeller tasarlar. **Model** (model), bir ekonomik olgu ya da davranışı belli ölçüde basitleştirerek anlatmaya ve tahmin etmeye yarayan matematiksel tanım ve ilişkiler bütününe denir. Ekonomik modellerin amacı insan ve toplum davranışlarının kolay anlaşılmasını sağlamaktır. Bu nedenle bazı önemsiz ayrıntılar modellerde göz ardı edilebilir ve bunun yerine basitleştirici varsayımlar yapılabilir.

Makroekonomi konu ve kavramlarını anlamamıza yardımcı olacak birkaç farklı modeli kitabımızın ilerleyen bölümlerinde göreceğiz. Ama önce, gelin, ekonomik çözümlemelerde kullandığımız araçlara küçük bir örnek verelim.

Üretim olanakları eğrisi

Sınırlı kaynaklar, seçim ve fırsat maliyeti gibi temel ekonomi kavramlarını anlamının iyi bir yolu üretim olanakları eğrisini incelemektir. **Üretim olanakları eğrisi** (production possibility frontier), eldeki tüm kaynaklar en iyi şekilde kullanılırsa üretilebilecek olan çeşitli mal ve hizmet bileşimlerini gösteren şekilsel araçtır. Burada söz edilen kaynaklar ise üretimde kullanılan işgücü, toprak, bina, makine ve teçhizat gibi çeşitli girdiler anlamındadır.

Bir ülkede yalnızca elektrikli otomobil ve insansız hava aracı (İHA) üretimi yapıldığını düşünelim. Burada aslında daha birçok şey üretilebilecek olsa da biz bu basit örnekte yalnızca iki ürün olduğunu varsayalım. Ülkenin elindeki kaynakları kullanarak üretebileceği farklı İHA ve otomobil bileşimleri Çizelge 1.1'deki gibi olsun.

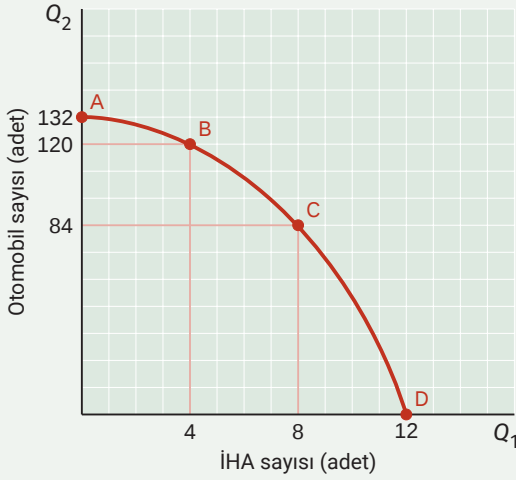
Olanak	İHA sayısı (adet)	Otomobil sayısı (adet)
A	0	132
B	4	120
C	8	84
D	12	0

Çizelge 1.1: Varsayımsal bir ekonomiye ait üretim olanakları

Çizelgede görüldüğü gibi, ülkenin tüm kaynakları otomobil için ayrılır ve hiç insansız hava aracı üretilmezse toplam 132 otomobil üretilcek ve ekonomi A noktasında olacaktır. Tam tersine, eldeki tüm kaynaklar insansız hava araçları için kullanılırsa da toplam 12 İHA üretilcek ve ekonomi D noktasında olacaktır. Kaynakların tamamını tek bir ürün için kullanmak yerine farklı sayılarda İHA ve otomobil üretmek de olanaklıdır. Buna yönelik iki seçenek ise B ve C noktalarıdır.

Çizelgede verilen noktaları bir çizim üzerinde birleştirirsek üretim olanakları eğrisini elde ederiz. Bunun nasıl yapıldığı Şekil 1.1'de görülmektedir.

Üretim olanakları eğrisi üzerinde bulunan tüm noktalar üretim anlamında etkindir. Diğer bir deyişle, üretim miktarı eldeki kaynaklarla ulaşılabilecek en yüksek düzeydedir. Eğrinin içinde kalan herhangi bir noktada üretim yapmak ise olanaklıdır ama etkin değildir. Çünkü bu durumda bazı kaynaklar atıl kalmakta ya da israf edilmektedir. Örnek olarak, 4 adet İHA ve 100 adet otomobil üretileceğini düşünelim. Bu ekonomide 4 İHA ile birlikte aslında 120 otomobil üretmenin olanaklı olduğunu B noktasından biliyoruz. Bu durumda yalnızca 100 otomobil üretiyor olmak bazı kaynakların iyi kullanılma-

Olanak	İHA sayısı (adet)	Otomobil sayısı (adet)
A	0	132
B	4	120
C	8	84
D	12	0

Şekil 1.1
Üretim olanakları eğrisi

Üretim olanakları eğrisi, eldeki kaynaklarla üretilebilecek farklı ürün bileşimlerinin çizim üzerinde gösterilmesi ile elde edilir.

dığı anlamına gelir. Bu ürünlere gereksinim duyan onca insan varken elimizdeki girdi ve araçların atıl kalmasını istemeyiz. Bu nedenle her zaman eğri üzerindeki bir noktada üretim yapmayı tercih ederiz.

Kaynakların sınırlı olması yüzünden üretim olanakları eğrisi dışındaki bir noktada üretim yapılamayacağına dikkat ediniz. Örnek olarak, 4 adet İHA ile birlikte 121 otomobil üretmek burada olanaklı değildir. Dolayısıyla bu nokta eğrinin dışında kalmaktadır.

Şekilde görüldüğü gibi, üretim olanakları eğrisi aşağı doğru eğimlidir. Diğer bir deyişle, İHA üretimini artırabilmek için otomobil üretimini azaltmak gerekmektedir. İki ürün arasındaki bu ödünleşme ilişkisini açıklamak için marjinal dönüşüm oranına bakarız. **Marjinal dönüşüm oranı** (marginal rate of transformation) ya da kısaca **MRT**, belli bir üründen bir birim daha fazla üretmenin diğer bir ürün cinsinden fırsat maliyetidir.

Marjinal dönüşüm oranı, üretim olanakları eğrisinin mutlak değer olarak eğimidir. Dolayısıyla iki nokta arasındaki **MRT**'yi hesaplamak için aşağıdaki formülü kullanabiliriz:

$$MRT_{XY} = \left| \frac{\Delta Y}{\Delta X} \right| \quad (1.1)$$

Yukarıda X harfi, yatay eksen üzerindeki ürünü göstermektedir, Y harfi ise dikey eksen üzerindeki üründür. Üçgen (Δ) işareti ise değişim anlamındadır. Diğer bir deyişle, sonraki değer ile önceki değer arasındaki farktır.

Örnek olarak, üretim olanakları eğrisindeki B noktasından C noktasına geçip 4 yerine 8 İHA üretmek istersek otomobil üretimi 120'den 84'e düşecektir. Bu durumda İHA için marjinal dönüşüm oranını aşağıdaki gibi hesaplarız:

$$MRT_{XY} = \left| \frac{84 - 120}{8 - 4} \right| = \left| -\frac{36}{4} \right| = 9$$

Demek ki ekonomi B noktasında iken daha fazla İHA üretmek istenirse her 1 adet İHA karşılığında ortalama olarak 9 otomobilden vazgeçmek gereklidir. Diğer bir deyişle, burada İHA'nın fırsat maliyeti 9 otomobildir. Formül 1.1'deki marjinal dönüşüm oranı her zaman yatay eksenindeki ürünün fırsat maliyetini verir. Eğer dikey eksenindeki ürünün fırsat maliyetini bulmak istiyorsak, hesapladığımız MRT 'nin tersini alırız. Dolayısıyla B ve C noktaları arasında otomobilin marjinal dönüşüm oranı da 1/9 İHA olur.

Örneğimizdeki üretim olanakları eğrisinin şekilde sıfır noktasına göre içbükey olduğuna dikkat ediniz. Bu, fırsat maliyetinin aynı kalmayıp giderek arttığını gösterir. B noktasından C noktasına gelindiğinde 1 adet İHA için fırsat maliyetinin 9 otomobil olduğunu yukarıda bulmuştuk. İHA üretimini daha da artırmak ister ve C noktasından D noktasına gelirse 4 adet yeni İHA karşılığında otomobil sayısı 84'ten 0'a düşer. Yeni marjinal dönüşüm oranını hesaplayalım:

$$MRT_{XY} = \left| \frac{0 - 84}{12 - 8} \right| = \left| -\frac{84}{4} \right| = 21$$

Yeni durumda İHA'nın fırsat maliyeti 21 otomobile yükselmiştir.

Görüldüğü gibi, bir ürünü daha çok üretmek istedikçe o ürünün diğer ürün cinsinden fırsat maliyeti de giderek artmaktadır. Bunun nedeni ise elimizdeki çeşitli kaynakların farklı ürünler için farklı verimliliğe sahip olmasıdır. Örnek olarak, işçilerin bir bölümü hava aracı konusunda eğitilmiş iken bir bölümü de kara taşıtı konusunda yetkin ya da deneyimli olabilir. Buna göre, belli bir noktadan sonra İHA sayısını artırmak için otomobil üretiminde uzman işçileri görevlendirmek gerekir. Bu da git-tikçe daha fazla otomobilden vazgeçmek anlamına gelir.

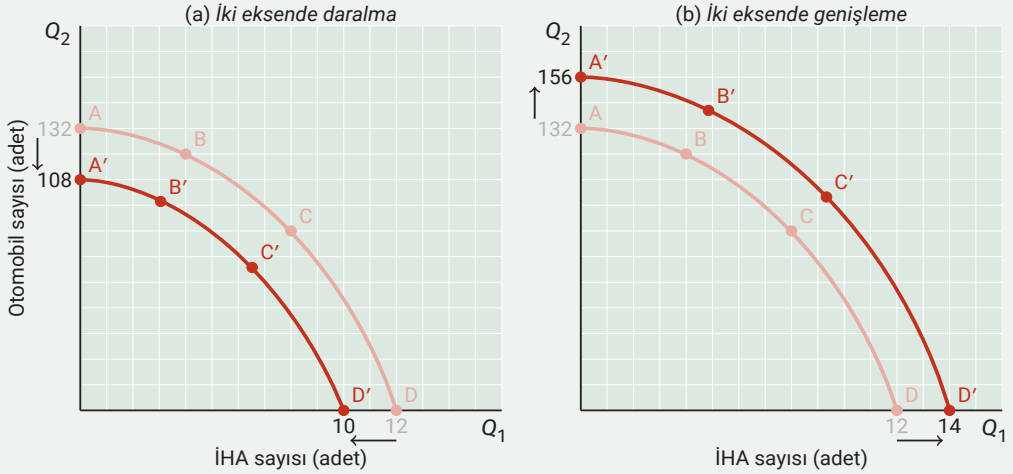
Yukarıda tartıştığımız *artan fırsat maliyeti* olgusu ekonomide çoğu zaman karşımıza çıkar. Ancak bazı durumlarda fırsat maliyeti sabit olabileceği gibi artmak yerine azalabilir de. Böyle durumlarda üretim olanakları eğrisi düz çizgi şeklinde ya da sıfır noktasına göre içbükey değil, dışbükey olur. Giriş düzeyindeki kitabımızda biz yalnızca bu örnekteki gibi içbükey olan üretim olanakları eğrilerini ele alacağız.

Üretim olanakları eğrisi ile ilgili bir diğer önemli konu, zaman içinde ülkede var olan kaynaklar değiştikçe üretim olanaklarının da değişeceğidir. Nüfus artışı, araç ve makinelerin artması ya da azalması, eğitim düzeyinin yükselmesi, teknolojik ilerleme, yeni doğal kaynaklar bulunması ya da bazı kaynakların tükenmesi gibi birçok etmen üretimi etkiler. Tüm bunlar sonucunda üretim olanakları eğrisi de değişir.

Örnek olarak, nüfusun arttığını düşünelim. Daha fazla insan daha fazla işgücü demektir. Bu durumda ülkenin üretebileceği İHA ve otomobil miktarları aynı anda artar ve üretim olanakları eğrisi dışa doğru genişler. Bunun tersi de geçerlidir. Söz gelimi, nüfusun yaşlanması nedeniyle işgücü azalacak olursa üretim olanakları eğrisi içe doğru daralır.

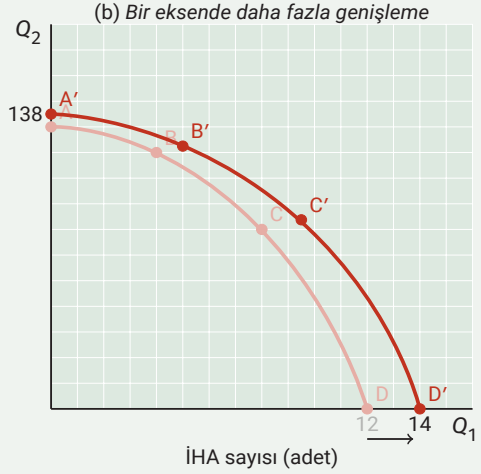
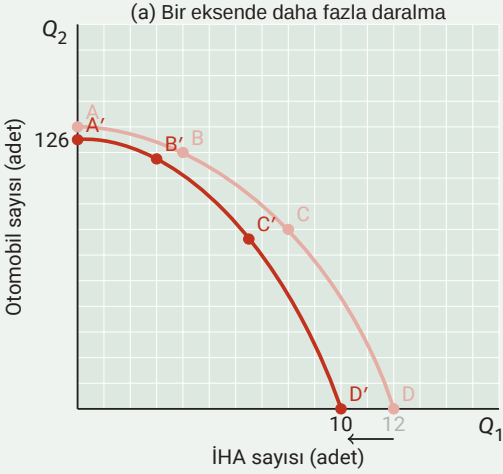
İki ürünü birden etkileyen bir değişikliğin üretim olanakları eğrisi üzerindeki etkisi Şekil 1.2'deki gibidir.

Şekildeki üretim olanakları eğrisi nüfusun artması sonucunda dışa doğru genişlemektedir. Böylece, eskiden olanaklı olmayan daha yüksek üretim miktarları elde edilebilmektedir. Nüfus azaldığında ise üretim olanakları eğrisi içe doğru daralmakta ve önceki üretim miktarları artık olanaklı olmaktan çıkmaktadır.

Şekil 1.2
Üretim olanakları eğrisinin değişmesi

Teknoloji, işgücü, makine ve teçhizat gibi kaynaklar arttığı zaman üretim olanakları eğrisi dışa doğru genişler. Kaynaklar azaldığında ise eğri içe doğru daralır. Baştaki eğri üzerindeki noktaların eğri sağa kayınca içte kaldığına, eğri sola kaydığında ise dışta kalarak olanaksızlaştığına dikkat ediniz.

Şekil 1.3

Üretim olanakları eğrisinin bir ekseninde daha fazla değişmesi

Üretim olanakları eğrisi iki ekseninde farklı oranlarda değişebilir. Eğer bir üründe daha yoğun kullanılan bir kaynağın miktarı değişirse üretim olanakları eğrisi de o ürüne ait ekseninde daha fazla genişler ya da daralır.

Üretim olanakları eğrisi her iki ekseninde aynı oranda değişmek zorunda değildir. Şimdi de İHA üretiminde yoğun kullanılan bir makinenin sayısının arttığını düşünelim. İHA'ları daha fazla ilgilendiren bir değişiklik otomobil üretimini çok etkilemeyebilir. Bu durumda üretim olanakları eğrisi İHA ekseninde daha fazla genişler. Bunun tersi de geçerlidir. Örnek olarak, İHA için önemli makinelerin bir bölümü bozulur ya da eskirse İHA üretimi daha olumsuz etkilenir. Sonuçta üretim olanakları eğrisi bu ekseninde daha çok daralır.

Tek ürünü daha fazla ilgilendiren bir değişikliğin üretim olanakları eğrisini nasıl etkilediği Şekil 1.3'te gösterilmiştir.

Diğer her şey sabit varsayımı

Yukarıdaki Şekil 1.2 ve Şekil 1.3'te üretim olanaklarını değiştiren iki farklı etkiyi tek tek incelediğimize dikkat ediniz. Birinci şekilde ülke nüfustaki değişikliğin etkisini, ikincide ise İHA'larla ilgili bir değişikliğin etkisini gösterdik. Ancak her ikisine aynı anda bakmadık. İki etkiyi karıştırmamak için izlediğimiz bu yaklaşıma *diğer her şey sabit* varsayımı denir. **Diğer her şey sabit** (all else being equal) ya da Latince *ceteris paribus*, belli bir ekonomik ilişkiyi incelerken diğer tüm etkilerin sabit tutulduğu varsayımdır. Aksi halde söz konusu ilişkinin tam olarak neden kaynaklandığını anlamak güçleşir. Özellikle

de karmaşık ekonomik çözümlemelerde adım adım ilerlemek en doğrusudur. Kitabımızın ilerleyen bölümlerinde çeşitli kavramları açıklarken diğer her şey sabit varsayımını sıkça vurgulayacağız.

Pozitif ve normatif çözümleme

Ekonomi biliminin yöntem ve araçlarını kullanırken iki farklı bakış açısını benimseyebiliriz: Pozitif çözümleme ve normatif çözümleme. **Pozitif çözümleme** (positive analysis), ekonomik davranış ve sistemleri nesnel bir bakış açısı ile ele alıp yargılamadan yalnızca açıklamaya çalışan çözümleme yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda değer yargılarından kaçınarak yalnızca *nedir* ve *ne olmaktadır* sorularına yanıt aranır. Varsayımsal örneğimizde yaptığımız gibi İHA üretimi 4'ten 8'e çıkacak olursa otomobil üretiminin 120 adetten 84'e düşeceğini belirlemek pozitif yaklaşıma örnektir.

Normatif çözümleme (normative analysis) ise ekonomik davranış ve sistemleri öznel bir bakış açısı ile ele alıp bunların sonuçlarına odaklanan ve değer yargıları içeren çözümleme yaklaşımıdır. Bu yaklaşım ekonomik olguları tarih ve sosyoloji gibi farklı boyutlarda inceleyerek *iyi* ya da *kötü* olarak nitelendirebilir ve bunlara ilişkin çeşitli politika reçeteleri sunabilir. Türkiye'nin uzun dönem stratejik hedefleri doğrultusunda elektrikli otomobil üretimine odaklanması gerektiğini savunmak normatif yaklaşıma örnek olur.

Pozitif önermenin özelliği kesin verilere dayanması ve bilimsel yöntemle test edilebilir olmasıdır. Normatif önerme ise kanıt ve verilere dayalı olmakla birlikte kendisi kanıtlanabilir ya da test edilebilir değildir. Ekonomi bilimsel yöntemle dayanan akademik bir disiplindir. Bununla birlikte ekonomistlerin bilgi birikimlerine dayanarak güncel gelişmelere yönelik yorumlar yapması da sıkça görülen bir durumdur. Bu yüzden görsel ve yazılı medyada karşılaştığınız ekonomi tartışmalarındaki pozitif ve normatif önermelere dikkat etmelisiniz. Normatif önermelerin ne gibi pozitif önermelerden destek aldığını sorgulamalısınız.

1.3 Makroekonominin Kapsamı

Ekonomi bilimi mikroekonomi ve makroekonomi olarak iki ana dala ayrılır. **Mikroekonomi** (microeconomics), ekonomideki karar alıcıları tekil olarak ele alan ve bunların davranışlarını inceleyen ana ekonomi dalıdır. Bir kişinin hangi ürünü ne kadar tüketmek istediği ya da bir firmanın hangi girdileri kullanarak ne kadar üretim yapacağı mikroekonominin kapsamındadır. Ürün fiyatlarının piyasada nasıl belirlendiği, asgari ücret gibi uygulamalar ve rekabet, işbirliği ya da risk alma gibi ekonomik davranışlar da yine mikroekonomi tarafından incelenir.

Kitabımızın konusu olan **makroekonomi** (macroeconomics), ekonomideki karar alıcıları bütün olarak ele alan ve bunların toplu davranışlarını inceleyen ana ekonomi dalıdır. Mikroekonomi belli bir piyasayı ya da tek bir firmanın üretimini ele alırken makroekonomi ise ülkedeki toplam üretime bakar. Örnek olarak, mikroekonomi ürün fiyatlarının nasıl değişeceğini tek tek incelerken makroekonomi fiyatların genel düzeyi ile ilgilenir. Milli gelir, enflasyon, işsizlik, faiz oranları, döviz kurları, ithalat, ihracat, devletin para ve maliye politikaları ve uzun dönem ekonomik büyüme gibi konular makroekonominin temel çalışma alanlarını oluşturur.

Makroekonominin kısa tarihi

Modern anlamda makroekonomi biliminin ortaya çıkması 1930'lardaki Büyük Buhran'dan sonra olmuştur. **Büyük Buhran** (Great Depression), 1929 yılında ABD'de başlayan ve 1930'lu yılların sonuna kadar tüm dünyada etkili olan şiddetli ekonomik kriz dönemidir.

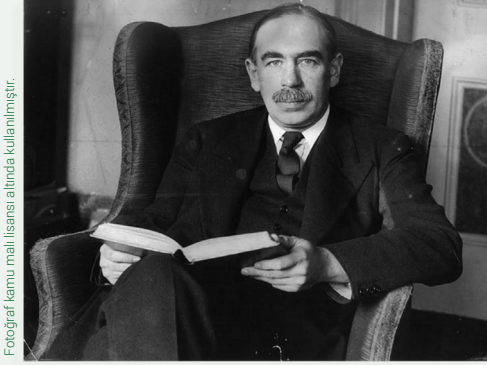
1929 öncesinde Batı ekonomileri güçlü bir ekonomik başarı göstermiş, gelir düzeyi artıp işsizlik azalırken borsada pay senedi fiyatları da sürekli yükselmışti. Ancak bu iyi gidiş 1929'un Ekim ayında birden sona erdi. New York Borsasında kayıtlı şirketlerin piyasa değeri birkaç gün içinde hızla düştü ve elinde pay senedi bulunanlar büyük zarara uğradı. Sonraki aylarda çok sayıda şirket iflas etti, binlerce fabrika kapandı ve işsizlik daha önce hiç olmadığı kadar arttı. 1933 yılına gelindiğinde ABD'de işgücünde olan her dört kişiden biri işsizdi. Tüm bu gelişmeler karşısında ekonomideki olası krizlerin nasıl önleneceği ve işsizlik sorununu çözmek için ne gibi politikaların izleneceği tartışmaları ivme kazandı.

1930'lardan önce ekonomistler *klasik modeller* olarak da adlandırılan mikroekonomi modellerini kullanarak ekonomiyi açıklamaya çalışmıştı. Klasik yaklaşım, ekonomideki sorunların yine ekonominin iç dinamikleri sonucunda kendiliğinden düzeleceğini öne sürüyordu. Örnek olarak, işsizlik arttığı zaman ücretlerin düşeceği ve böylece, işsizliğin kendiliğinden azalacağı savunuluyordu. Ancak bu klasik modeller Büyük Buhran döneminde uzun yıllar süren yüksek ve kalıcı işsizliğe açıklama getiremedi. Bunun sonucunda ekonomideki sorunların çözülmesi için devlet müdahalesinin gerekli olduğu görüşü gündeme geldi ve makroekonomi konuları önem kazandı.

Modern makroekonomideki çoğu kavram ve yaklaşımın temeli İngiliz ekonomist John Maynard Keynes'in çalışmalarına dayanır. **Keynes, 1936** yılında yayımlanan ve ekonomi tarihinin en önemli kitaplarından biri kabul edilen *İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi* adlı kitabıyla makroekonomi bilimini şekillendirdi. Keynes'e göre, bir ülkede çalışma ve işsizliği belirleyen asıl etmen klasik ekonomistlerin savunduğu gibi ücretler değil, toplam taleptir. Toplam talep arttığı zaman işsizlik de azalmaktaydı. Do-

Kutu 1.1: John Maynard Keynes (1883-1946)

Fotoğraf kamu malı lisansı altında kullanılmıştır.

Gerek klasik ekonomi kuramına getirdiği eleştiriler, gerekse ekonomi politikasına yönelik katkılarıyla hem ekonomi biliminde hem de devletlerin ekonomi politikalarında büyük etkiler yaratmış ünlü İngiliz ekonomisttir.

1883 yılında İngiltere'nin Cambridge kentinde dünyaya gelen Keynes, yüksek eğitimini Cambridge Üniversitesi'nde tamamladı ve burada ünlü klasik ekonomist Alfred Marshall'dan dersler aldı. Mezun olduktan sonra bir süre İngiliz Hazine Bakanlığı'nda ve daha sonra Hindistan'da çalıştı. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından bakanlıktaki görevine geri döndü ve Paris Barış Konferansı'na

İngiliz Hazinesi temsilcisi olarak katıldı. Görüşlerini konferansta kabul ettiremeyince görevinden istifa ederek gazetecilik ve danışmanlık yapmaya başladı. İkinci Dünya Savaşı'nda Hazine Bakanlığı'ndaki görevine geri döndü ve savaştan sonra 1944 yılındaki Bretton Woods Konferansı'nda İngiliz heyetine başkanlık etti.

Keynes'i asıl önemli yapan, 1930'lardaki Büyük Buhran döneminde klasik ekonomi yaklaşımının açıklayamadığı işsizlik sorununu çözmek için önerdiği ekonomi politikalarıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında birçok devlet bu politikaları uygulamıştır ve günümüzde de uygulamayı sürdürmektedir. Keynes, görüşlerini 1936 yılında yayımlanan *İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi* adlı ünlü kitabında anlatmıştır. Makroekonomiye giriş düzeyindeki kitabımızda Keynes'in geliştirdiği kuram ve kavramlardan sıkça söz edeceğiz.

layısıyla burada devlete önemli bir rol düşüyordu. Devlet izlediği politikalarla toplam talebi artırabilir ve bu şekilde işsizliği azaltabilirdi.

Keynesçi görüşler İkinci Dünya Savaşından sonra dünya genelinde hızla yaygınlaştı. Birçok devlet hedeflediği üretim, enflasyon ve işsizlik düzeylerine yönelik ekonomi politikalarını tam da Keynes'in önerdiği şekilde uyguladı. Ancak Keynes'i daha en başından beri eleştiren ekonomistler de vardı. Bunların başında Avusturyalı ekonomist Friedrich Hayek geliyordu. Hayek, 1944 tarihli *Kölelik Yolu* adlı eseriyle Keynes'in tersine ekonomide devlet müdahalesine karşı çıktı ve sürdürülebilir bir büyüme için serbest piyasayı ve özel yatırımları savundu. Hayek'in düşünceleri İkinci Dünya Savaşının getirdiği büyük yıkım nedeniyle başta fazla dikkat çekmedi. Ancak 1970'ler ve sonrasında yaşanan ekonomik bunalımdan devletin sorumlu tutulmasıyla birlikte giderek önem kazandı. Ayrıca bu dönemde yükselişe geçen parasalcı ekonomi kuramı ve yeni klasik ekonomi kuramı gibi düşünce okullarının da önünü açtı.

1980'lere gelindiğinde piyasaya devlet müdahalesi düşüncesi gözden düşmüş ve özellikle de parasalcı görüş ekonomi politikalarında ağırlık kazanmıştı. Öte yandan, bu duruma tepki gösteren ekonomistlerin çalışmalarıyla yeni Keynesçi ekonomi kuramı ve reel iş çevrimi kuramı gibi almasıık görüşler de öne çıkmaya başladı. Özellikle de 2008 küresel finans krizi ve 2020 Covid-19 salgını gibi tüm dünyayı sarsan felaketler nedeniyle Keynesçi yaklaşım günümüzde yeniden dikkatleri üzerine çekti.

Yukarıda kısaca söz ettiğimiz makroekonomi düşünce okullarını 15. Bölümde ayrıntılı olarak ele alacağız.

1.4 Ekonomideki Temel Karar Alıcılar

Ekonominin birey ve toplumların nasıl seçim yaptığını araştıran bilim dalı olduğunu başta söylemiş-tik. Bu seçim yapma sürecini anlamak ilk bakışta zor olabilir çünkü burada tüm kararlar ve karar alıcılar birbirini etkiler. Dolayısıyla bu karmaşık yapıyı inceleyebilmek için ekonomiyi dört temel bileşene ayırırız:

- Hanehalkları
- Firmalar
- Devlet
- Dış dünya

Ekonominin yukarıdaki dört temel bileşenini oluşturan hanehalkları, firmalar, devlet ve dış dünyanın her bir karar alıcı üyesine **ekonomik birim** (economic unit) denir. Bunlardan hanehalkları ve firmalar özel kesimi, devlet kamu kesimini ve dış dünya da yabancı kesimi oluşturur. Bunları kısaca açıklayalım:

Hanehalkı (household); üretim, tüketim, servet birikimi, servetin aktarımı gibi çeşitli ekonomik etkinliklerin gerçekleştirildiği temel ekonomik birimdir. Hanehalkı denince aklımıza ilk olarak aile gelir. Bununla birlikte, tek bir kişi ya da aynı çatı altında yaşayıp ekonomik kararlarını birlikte alan herhangi bir grup insan da hanehalkı olabilir. Farklı beğeni ve harcama kalıplarına sahip olan hanehalkları ekonomideki en büyük bölümü oluşturur. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2022) verilerine göre Türkiye'de yerleşik hanehalklarına ait tüketim harcamalarının ekonomi içindeki payı yaklaşık yüzde 60 düzeyindedir.

Firma (firm), toplum tarafından talep edilen mal ve hizmetleri kâr elde etmek amacıyla piyasaya sunan kuruluşlardır. Firmalar ekonomide girişimcilik, işbölümü ve uzmanlaşma sağlayarak kaynak-

ların etkin şekilde kullanılmasına yardım eder. Bir firmanın sahibi devlet ya da özel kişiler olabilir. **Sosyal Güvenlik Kurumu (2022)** verilerine göre Türkiye’de yaklaşık 2 milyon işletme bulunmaktadır. Bunların yüzde 98’lik bölümü 50 kişiden az çalışana sahip küçük ve orta büyüklükteki işletme (KOBİ) niteliğindedir.

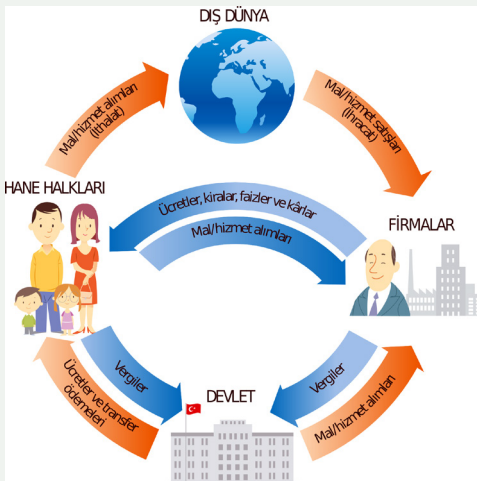
Devlet (government), çıkardığı yasalar ve uyguladığı politikalarla ekonomiyi etkileyen ve aynı zamanda kendisi de üretim ve tüketim yapan merkezi ya da yerel yönetimlerdir. **Dünya Bankası (2022)** verilerine göre Türkiye’de devletin tüketim ve transfer harcamalarının ekonomi içindeki toplam payı yaklaşık yüzde 32’dir.

Dış dünya (rest of the world), bir ekonominin ticaret yaptığı ve ekonomik ilişkiler kurduğu diğer tüm ülkelere denir. İçinde yaşadığımız küresel dünyada ülkeler ithalat, ihracat, teknoloji, üretim ve yatırım alanlarında sürekli olarak birbiriyle etkileşim içindedir. Dolayısıyla günümüzde dış dünyanın ekonomik çözümlemelerdeki önemi de giderek artmıştır. **TÜİK (2022)** verilerine göre Türkiye’den dış dünyaya yapılan ihracat ile dış dünyadan gelen ithalatın ekonomideki payları yüzde 28 ve yüzde 32 düzeylerindedir.

Makroekonomideki döngüsel akım

Makroekonomideki dört temel bileşen olan hanehalkları, firmalar, devlet ve dış dünya birbirleriyle çeşitli şekillerde etkileşime girer. Bu etkileşimi basitleştirilmiş olarak Şekil 1.4’teki döngüsel akım çizimi üzerinde gösterebiliriz.

Şekilde görüldüğü gibi hanehalkları sahip oldukları emek, sermaye, toprak gibi kaynakları firmalar ve devlete sunarak ücret, faiz, kira ve kâr şeklinde gelirler elde eder. Hanehalkları bu gelirlerinin bir

Şekil 1.4
Makroekonomideki
basitleştirilmiş döngüsel akım

Bu şekil makroekonominin dört temel bileşeni olan hanehalkları, firmalar, devlet ve dış dünyanın birbiriyle nasıl etkileşime girdiğini basitleştirerek göstermektedir. Bir tarafın yaptığı harcamanın aynı anda diğer taraf için de gelir olduğuna dikkat ediniz.

bölümünü firmalar ve dış dünyadan ürün satın almak için kullanır ve bir bölümüyle de devlete vergi öder. Hanehalkları ayrıca devletten işsizlik maaşı, dul ve yetimlere verilen aylık, tarımsal destekleme gibi ödemeler de alır.

Firmalar, hanehalklarına ait çeşitli girdileri kullanarak mal ve hizmetler üretir ve bunları hanehalklarına, devlete ve dış dünyaya satarak gelir elde eder. Hanehalklarına ödenen ücret, kira, faiz ve kârların yanı sıra devlete ödenen vergiler de firmaların giderlerini oluşturur.

Döngüsel akımda devlet de sağladığı eğitim, sağlık, milli güvenlik gibi çeşitli kamu hizmetleri karşılığında hanehalkları ve firmalardan vergiler alır. **Vergi** (tax), devletin kamu harcamalarını karşılamak amacıyla kişi ve kurumlardan yasal olarak ve zorunlu şekilde topladığı ödemelere denir. Bunlar devletin en önemli gelirini oluşturur. Devlet topladığı vergiler ile hanehalkları ve firmalardan ürün ve girdiler satın alır ya da transfer ödemeleri yapar. Verginin tersi olan **transfer ödemesi** (transfer payment), karşılığında mal ya da hizmet alımı olmaksızın devlet tarafından yapılan yasal ödemelerdir. Sanayi teşvikleri, tarımsal desteklemeler ve işsizlik maaşları transfer ödemesine örnektir.

Son olarak, dış dünyada yer alan diğer ekonomik birimler de yurtiçindeki birimlerle etkileşime girer. Örnek olarak, yurtdışındaki firmalar yurtiçine mal ve hizmet satarak gelir elde ederlerken, yurtdışındaki hanehalkları da yurtiçindeki firmalardan ürünler satın alır.

1.5 Ekonomik Sistemler

Buraya kadar ekonomi biliminin yanıt aradığı üç temel sorudan söz ettik. Ayrıca, sınırlı kaynaklar ve üretim seçeneklerini de üretim olanakları eğrisi bağlamında tartıştık. Peki, üretim olanakları eğrisi üzerinde hangi noktada olunacağına kim karar verir? Bunun yanıtı ülkede var olan ekonomik sisteme bağlıdır. **Ekonomik sistem** (economic system), bir toplumda ya da bölgede ekonomik kararların nasıl alındığını ve buna ilişkin kurumsal yapıyı anlatan kavramdır. Buna göre dünya üzerindeki ekonomileri temelde üçe ayırabiliriz:

- Merkezi planlamalı ekonomi
- Serbest piyasa ekonomisi
- Karma ekonomi

Merkezi planlamalı ekonomi (centrally planned economy), bir ülkede neyin nasıl ve kimin için üretilceğine devletin karar verdiği ekonomik sistemdir. Bu sistemde ekonomiye ilişkin tüm kararlar çeşitli kamu kurumlarının hazırladığı planlar doğrultusunda verilir ve uygulanır. Bunun sonucunda mal ve hizmetler büyük çoğunlukla devlet tarafından üretilir. Fiyat ve ücretler de yine, devlet tarafından

belirlenir. Merkezi planlamalı ekonomilere örnek olarak, dağılan Sovyetler Birliği'ni ya da günümüzde Kuzey Kore ve Küba gibi ülkeleri gösterebiliriz.

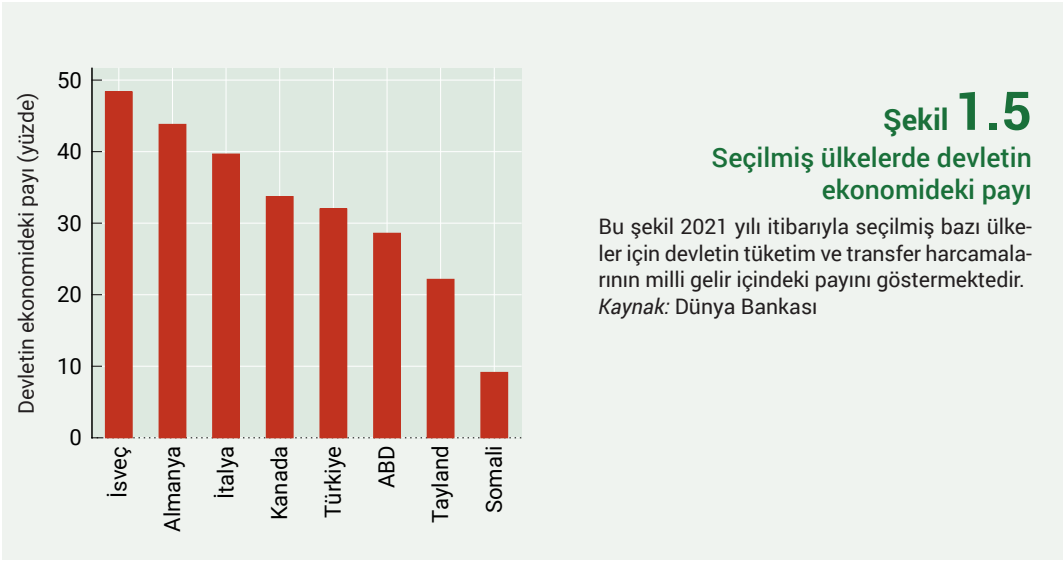
Merkezi planlamanın tam tersi durum serbest piyasa ekonomilerinde görülür. **Serbest piyasa ekonomisi** (free market economy), bir ülkede neyin nasıl ve kimin için üretileceğine piyasalarda alıcı ve satıcıların etkileşimi sonucunda karar verilen ekonomik sistemdir. Bu sisteme Fransızca *laissez faire* (lese-fee okunur) ekonomisi de denir. Serbest piyasa ekonomilerinde devlet toplumdaki kaynakların nasıl kullanılacağını belirleme sürecinde yok denecek kadar az görev üstlenir. Piyasaya müdahale etmenin yararsız ve çoğu zaman da zararlı olacağı düşünülür.

Günümüzde tam anlamıyla merkezi planlamalı ya da tümüyle serbest piyasaya dayalı bir ekonomiden söz etmek güçtür. Dünyada yaygın olan sistem karma ekonomidir. **Karma ekonomi** (mixed economy), bir ülkede neyin nasıl ve kimin için üretileceğine piyasalarda alıcı ve satıcıların etkileşimi sonucunda karar verilen ancak bu süreçte devletin de etkili olduğu ekonomik sistemdir. Bu sistemde piyasanın önemli ve gerekli olduğu ancak kusursuz olmadığı öne sürülür. Kendi başına bırakılırsa piyasaların işsizlik, yoksulluk, gelir eşitsizliği gibi sorunlara yol açacağı ve bunları çözmek için devletin ekonomiye müdahale etmesinin gerekli olduğu savunulur.

Karma ekonomilerin dünya genelinde yaygınlaşması Büyük Buhran'dan sonra olmuştur. Bu dönemde hızla artan işsizlik karşısında devletin de kamu harcamalarını artırarak iş yaratmak, sosyal güvenlik sistemi kurmak, asgari ücretleri belirlemek gibi politikalarla ekonominin daha iyi çalışmasını sağlayabileceği görüşü öne çıkmıştır. Benzer şekilde, finans kesiminde görülen aksaklıklara çözüm bulmak amacıyla özellikle de bankacılık sistemini denetleyen kurum ve yapıların oluşturulması hız kazanmıştır.

Günümüzde ABD, Kanada, Japonya, birçok Avrupa ülkesi ve Türkiye'de karma ekonomi sisteminin uygulandığını söyleyebiliriz. Ayrıca geçmişte merkezi planlamalı ekonomiyi benimsemiş olan Çin'in de 1980 sonrasındaki serbestleşme süreci ile birlikte karma ekonomiye geçtiğini görüyoruz. Tüm bu ülkelerde devlet gerekli gördüğünde mal ve hizmetler için vergi ve destekler uygulamak, çevre ve güvenlik standartları getirmek, taban ve tavan fiyatlar belirlemek gibi farklı şekillerde piyasaya müdahale etmektedir. Ayrıca bu ülkelerde devletin hem üretimde hem de tüketimde azımsanmayacak bir payı da bulunmaktadır.

Dünya Bankası (2022) verilerine göre, seçilmiş ülkelerde devletin tüketim ve transfer harcamalarının ekonomideki payı Şekil 1.5'te verilmiştir.

Görüldüğü gibi, Türkiye’de kamunun tüketim ve transfer harcamalarının ekonomideki toplam payı yüzde 32 düzeyindedir. Bu oran ABD’de de benzer büyüklükte olup, İsveç ve Almanya gibi Avrupa ülkelerinde ise yüzde 40’tan yüksektir.

1.6 Makroekonomi Politikaları

Ülkemiz gibi karma ekonomilerde devlet ekonomide önemli paya ve etkiye sahiptir. Devletler bu gücü kullanarak ekonomiye yön veren çeşitli makroekonomi politikaları izlerler. **Makroekonomi politikası** (macroeconomic policy), devletin başta milli gelir ve enflasyon olmak üzere çeşitli makroekonomik büyüklükleri yönetmek amacıyla kullandığı kural ve uygulamalardır. Bunlar temelde maliye politikası ve para politikası olarak ikiye ayrılır. **Maliye politikası** (fiscal policy), devletin harcama ve vergilendirme gücünü kullanarak makroekonomiyi etkilediği politikalardır. **Para politikası** (monetary policy) ise devletin para arzı ve faiz oranlarını kontrol etme gücünü kullanarak makroekonomiyi etkilediği politikalara denir.

Makroekonomi politikalarının temel hedefleri şunlardır:

- Ekonomik büyüme
- Düşük işsizlik
- Adil gelir dağılımı
- Fiyat istikrarı

- Finansal istikrar
- Döviz kuru istikrarı

Ekonomik büyüme (economic growth), bir ülkede üretilen mal ve hizmet miktarında zaman içinde görülen genel ve kalıcı artışa denir. Üretimin artması toplumun yaşam koşullarının iyileşmesine yardımcı olur. Tersi durumda ise işsizlik ve yoksulluk gibi sorunlar ortaya çıkar. Bu nedenle milli geliri artırıp ekonomide hızlı ve sürdürülebilir bir büyüme sağlamak devletin önemle üzerinde durduğu temel hedefler arasında gelir.

Düşük işsizlik (low unemployment), iş aradığı halde bir işte çalışmayan kişiler olarak tanımlanan işsizlerin bir ülkede işgücü içindeki oranının düşük olmasıdır. Makroekonomik bir olgu olan işsizliği tümüyle ortadan kaldırmak olanaksızdır. Öte yandan, işini ve gelirini kaybeden kişilerin artması ekonomiyi olumsuz etkiler ve toplumsal sorunlara yol açar. Bu yüzden devlet de ülkedeki işsiz sayısını olabildiğince azaltmak amacıyla çeşitli ekonomi politikaları izler.

Adil gelir dağılımı (fair income distribution), bir ülkede yaşayanların üretim ve tüketimde fırsat eşitliğine sahip olması ve hak ettiği payı almasıdır. Ekonomik büyümenin olumlu etkileri herkese aynı anda ve aynı ölçüde ulaşmayabilir. Bunun sonucunda ülkede gelir dağılımı zamanla bozulur. Zenginin giderek zenginleşip fakirin daha da fakirleşmesi birçok toplumsal sorunu beraberinde getirir. Bu nedenle devlet çeşitli makroekonomi politikaları yoluyla gelirin adil bir şekilde dağıtılması için de çalışır.

Fiyat istikrarı (price stability), bir ülkede ürün fiyatlarının zaman içinde sabit kalması ya da düşük ve öngörülebilir bir oranda değişmesidir. Fiyatlar eğer sürekli büyük dalgalanmalar gösterirse ekonomide belirsizlik ve güvensizlik artar. Bunun sonucunda yatırımlar, ekonomik büyüme, istihdam ve gelir dağılımı olumsuz şekilde etkilenir. Bu yüzden enflasyonu denetim altında tutmaya yönelik makroekonomi politikaları da son derece önemlidir.

Finansal istikrar (financial stability), bir ülkede bankalar ve borsalar gibi finans kurumlarının beklenmedik değişikliklere karşı dayanıklı olması ya da korunmasıdır. Ekonomide kaynakların dağıtılmasında finansal piyasaların önemli rolü vardır. Dolayısıyla finansal istikrarın sağlanmadığı ülkelerde kaynaklar etkin bir şekilde kullanılamaz. Ayrıca finansal piyasalardaki istikrarsızlıklar hızla büyüyerek ekonomik krizlere de dönüşebilir. Dolayısıyla devlet finansal istikrar doğrultusunda da çeşitli ekonomi politikaları geliştirir.

Döviz kuru istikrarı (foreign exchange rate stability), bir ülkenin para biriminin diğer ülke paraları karşısındaki değerinin zaman içinde sabit kalması ya da düşük ve öngörülebilir bir oranda değişme-

sidir. Döviz kurlarının aşırı ve sık dalgalanmalar göstermesi başta ithalat ve ihracat olmak üzere dış dünyayla olan ekonomik ilişkileri olumsuz etkiler. Ayrıca kurlardaki belirsizlik ve değişkenlik yatırımlara da zarar verir. Bu nedenle devlet çeşitli ekonomi politikaları yoluyla kur istikrarını da sağlamaya çalışmalıdır.

Görüldüğü gibi, makroekonomi politikalarının birçok önemli hedefi vardır. Bu amaçlara yönelik farklı politikalar da bulunmaktadır. İlerleyen bölümlerde bunları hep anlatacağız. Ancak burada dikkat edilmesi gereken şey tüm bu hedeflere aynı anda ulaşmanın zor olduğudur. Örnek olarak, ekonomik büyümenin hızlanmasıyla işsizlik azalabilir. Ancak bu aynı zamanda enflasyonu artırıp fiyat istikrarına zarar verebilir. Benzer şekilde, devlet yatırımların artması için faiz oranlarını düşürmek isteyebilir. Ancak dış dünyaya açık bir ekonomide bunu yapmak finansal istikrarı ve döviz kuru istikrarını bozabilir.

Sonuç olarak, bireyler gibi toplum ve devlet de elindeki sınırlı kaynakları kullanarak hedeflerini belirlemek ve tercihler yapmak zorundadır. Bu hedeflere yönelik ekonomi politikalarının nasıl tasarlanıp uygulanacağı ise makroekonominin konusudur.

Özet

- Ekonomi, birey ve toplumların geniş istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için ellerindeki sınırlı kaynakları nasıl kullandığını araştıran bilim dalıdır. Diğer bir deyişle ekonomi, insanların nasıl seçim yaptığını ve bu seçimlerin sonuçlarını araştıran bilim dalıdır.
- Ekonominin mikroekonomi ve makroekonomi şeklinde iki ana dalı vardır. Mikroekonomi, hanehalkı ve firma gibi karar alıcı birimlerin davranışlarını tekil olarak incelerken makroekonomi ise ekonomiyi bir bütün olarak ele alır.
- Modern anlamda makroekonomi biliminin ortaya çıkması 1930'lardaki Büyük Buhran'dan sonra olmuştur. Makroekonomideki çoğu kavram ve yaklaşımın temeli John Maynard Keynes'in çalışmalarına dayanmaktadır.
- Ekonominin dört temel bileşeni (1) hanehalkları, (2) firmalar, (3) devlet ve (4) dış dünyadır. Bu dört bileşen çeşitli şekillerde karşı karşıya gelerek birbiriyle etkileşime girer.
- Ekonomi biliminin üç temel sorusu vardır: (1) Ne üretmeli, (2) nasıl üretmeli ve (3) kimin için üretmeli? Bu üç sorunun ne şekilde yanıtlanacağı bir ülkede var olan ekonomik sisteme bağlı olarak değişir.
- Günümüzde dünya üzerindeki ekonomik sistemleri (1) merkezi planlamalı ekonomi, (2) serbest piyasa ekonomisi ve (3) karma ekonomi başlıkları altında inceleyebiliriz.
- Devletler ekonomiyi yönetmek için çeşitli makroekonomi politikaları izlerler. Bu politikaların temel hedefleri (1) ekonomik büyüme, (2) düşük işsizlik, (3) adil gelir dağılımı, (4) fiyat istikrarı, (5) finansal istikrar ve (6) döviz kuru istikrarıdır.

Anahtar Terimler Listesi

- **Mikroekonomi** (microeconomics), ekonomideki karar alıcıları tekil olarak ele alan ve bunların davranışlarını inceleyen ana ekonomi dalıdır.
- **Makroekonomi** (macroeconomics), ekonomideki karar alıcıları bütün olarak ele alan ve bunların toplu davranışlarını inceleyen ana ekonomi dalıdır.
- **Fırsat maliyeti** (opportunity cost), bir tercih yapılması sonucunda diğer en iyi seçenekten vazgeçmenin maliyetidir.
- **Model** (model), bir ekonomik olgu ya da davranışı belli ölçüde basitleştirerek anlatmaya ve tahmin etmeye yarayan matematiksel tanım ve ilişkiler bütünüdür.
- **Üretim olanakları eğrisi** (production possibility frontier), eldeki tüm kaynaklar en iyi şekilde kullanılırsa üretilebilecek olan çeşitli mal ve hizmet bileşimlerini gösteren şekilsel araçtır.
- **Pozitif çözümleme** (positive analysis), ekonomik davranış ve sistemleri nesnel bir bakış açısı ile ele alıp yargılamadan yalnızca açıklamaya çalışan çözümleme yaklaşımıdır.

- **Normatif çözümleme** (normative analysis), ekonomik davranış ve sistemleri öznel bir bakış açısı ile ele alıp bunların sonuçlarına odaklanan ve değer yargıları içeren çözümleme yaklaşımıdır.
- **Hanehalkı** (household); üretim, tüketim, servet birikimi, servetin aktarımı gibi çeşitli ekonomik etkinliklerin gerçekleştirildiği temel ekonomik birimdir.
- **Firma** (firm), toplum tarafından talep edilen mal ve hizmetleri kâr elde etmek amacıyla piyasaya sunan kuruluşlardır.
- **Devlet** (government), çıkardığı yasalar ve uyguladığı politikalarla ekonomiyi etkileyen ve aynı zamanda kendisi de üretim ve tüketim yapan merkezi ya da yerel yönetimlerdir.
- **Dış dünya** (rest of the world), çeşitli mal ve hizmetler satarak ya da satın alarak bir ekonomi ile etkileşime giren diğer tüm ekonomilerdir.
- **Makroekonomi politikası** (macroeconomic policy), devletin başta milli gelir ve enflasyon olmak üzere çeşitli makroekonomik büyüklükleri yönetmek amacıyla kullandığı kural ve uygulamalardır.

Gözden Geçirme Soruları

1. Ekonomik sistemler kaçaya ayrılır? Bu sistemlerde neyin nasıl ve kim için üretileceği nasıl belirlenir?
2. Makroekonomide hanehalkları, firmalar, devlet ve dış dünya arasındaki döngüsel akımın nasıl işlediğini kısaca açıklayınız.
3. Mikroekonominin ve makroekonominin ilgi alanına giren birkaç örnek veriniz.
4. Makroekonomi ne zaman ve nasıl ekonominin ayrı bir alt dalı olmuştur? Tartışınız.
5. Varsayımsal bir ekonomide üretilebilecek olan silah ve okul miktarları aşağıda verilmiştir.

a) Bu ekonomiye ait üretim olanakları eğrisini x-ekseninde silah olacak şekilde çizin.

b) Ülke savaş tehlikesine girdiği için silah üretiminin 75'ten 125'e çıkartılacağını düşünelim. Bunu yapmanın fırsat maliyeti nedir?

c) Silah üretimi daha da artırılarak 125'ten 150'ye çıkartılırsa fırsat maliyeti nasıl değişir? Yanıtınızı önceki sorudaki fırsat maliyeti ile karşılaştırınız.

d) Çizelgede B ve C olanakları arasındaki marjinal dönüşüm oranını hesaplayınız. Daha sonra aynı işlemi C ve D olanakları için yapınız ve bu iki değeri yorumlayınız.

Olanak	Silah miktarı (ton)	Okul miktarı (adet)
A	0	60
B	75	50
C	125	25
D	150	0

Uygulama Soruları

Uygulama 1: “Cumhuriyet Rekoru Geldi”

© Tigrisara | Dreamstime.com | İcansız alında kullanılmıştır.

Haber özeti – 2021 Ağustos ayında Türkiye’de yıllık ihracat toplam 207 milyar Doları geçerek Cumhuriyet tarihi rekorunu kırdı. **Hürriyet (2021)** gazetesinin haberine göre Ticaret Bakanı aylık ihracatın 18,9 milyar Dolara ulaştığını vurguladı ve “Bu rakam ile en yüksek Ağustos ayı ihracat rakamına ulaşmış bulunuyoruz.” dedi. Bir önceki gün açıklanan milli gelir verilerine de dikkat çeken Bakan, yatırımların büyümeye 5,4 puan katkı sağladığını ve bunun da yatırım, üretim, istihdam ve ihracatı artırma temelli politikaların sonuç verdiğinin en büyük göstergesi olduğunu söyledi. Bakan ayrıca yeni tip Covid-19 salgınının etkinliğini sürdürmesinin ham madde fiyatlarının yükselmesine ve enflasyonun küresel düzeyde artışına yol açtığını da belirterek “Avro Bölgesi son 10 yılın en büyük enflasyon seviyesine ulaştı. Enflasyon, küresel bir sorun olarak karşımızda duruyor.” dedi.

Sorular

1. Ticaret Bakanının milli gelire ilişkin son verilerin “yatırım, üretim, istihdam ve ihracatı artırma temelli politikaların sonuç verdiğinin göstergesi olduğunu” söylemesi pozitif yaklaşıma mı yoksa normatif yaklaşıma mı örnektir?
2. Ticaret Bakanının, Covid-19 salgınının küresel düzeyde enflasyonu artırdığı yönündeki sözleri pozitif yaklaşıma mı yoksa normatif yaklaşıma mı örnektir?

Uygulama 2: “Hedef Tasarrufla Büyüme”

© Daphnusia | Dreamstime.com lisansı altında kullanılmıştır.

Haber özeti – Kamu ve özel kesim için öngörülebilirliği artırmak amacıyla Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Türkiye'nin gelecek üç yıldaki makroekonomik hedeflerini belirleyen Orta Vadeli Program (OVP), 2013 Ekim ayında açıklandı. *Dünya (2013a)* gazetesinin haberine göre 2014-2016 programındaki önceliklerin enflasyonu düşürmek, kamu maliyesinde güçlü duruşu korumak, büyüme ve istihdam artışını sürdürmek ve cari açığı azaltmak olduğu bildirildi. Açıklamada ayrıca Türkiye'deki tasarruf oranının son dönemde yüzde 12,6'ya düştüğü vurgulanarak yurtiçi tasarrufları artırmaya yönelik önlemler alınacağı da belirtildi. Bunların yanı sıra yurtiçi ve yurtdışında petrol ve doğal gaz arama çalışmalarının hızlandırılacağı açıklandı ve yenilenebilir enerji yatırımlarında özel kesimin önünü açacak politikalar uygulanacağına dikkat çekildi.

Sorular

1. Habere göre Türkiye'de ne tür bir ekonomik sistem uygulanmaktadır?
2. Türkiye'nin orta vadede ulaşmak istediği makroekonomik hedefler nelerdir?
3. Türkiye'deki tarım üretimi ile sanayi üretimini gösteren bir üretim olanakları eğrisi çizin ve OVP'ye göre yapılacak enerji yatırımlarının üretim olanakları eğrisini nasıl etkileyeceğini şekil üzerinde açıklayınız.

Çoktan Seçmeli Sorular

1. Aşağıdakilerden hangisi makroekonominin ilgilendiği konular arasında yer *almaz*?

- a) Ekonomideki toplam üretim
- b) Ülkedeki işsiz sayısı
- c) Enflasyon oranı
- d) Otomobil sektörünün yapısı

2. Teknolojideki genel bir ilerleme sonrasında üretim olanakları eğrisi _____ .

- a) her iki eksen de genişler
- b) her iki eksen de daralır
- c) yalnız bir eksen de genişler
- d) yalnız bir eksen de daralır

3. Aşağıdakilerden hangisi normatif önermeye örnek olarak verilebilir?

- a) Faizler artarsa konut satışları düşer
- b) Türkiye'de 2020 işsizlik oranı %13,2'dir
- c) Asgari ücret uygulaması kaldırılmalıdır
- d) Yüksek fiyat ürünlere olan ilgiyi azaltır

4. Aşağıdakilerden hangisi makroekonomideki temel karar alıcılardan biri *değildir*?

- a) Hanehalkları
- b) İşçiler
- c) Firmalar
- d) Dış dünya

5. Aşağıdakilerden hangisi makroekonomi politikalarının temel hedeflerinden biri *değildir*?

- a) Ekonomik büyüme
- b) Yüksek istihdam
- c) Fiyat istikrarı
- d) Firma kârlılığı

Yanıtlar

Gözden Geçirme Soruları

Yanıt 1: Ekonomik sistemler merkezi planlamalı ekonomi, serbest piyasa ekonomisi ve karma ekonomi olmak üzere üçe ayrılır. Merkezi planlamalı ekonomilerde neyin, nasıl ve kimin için üretileceği kararlarını devlet verir. Piyasa ekonomilerinde bu kararlar piyasadaki milyonlarca tüketici ve üreticinin etkileşimi sonucunda alınır. Karma ekonomilerde ise kararlar temelde piyasadaki tüketici ve üreticiler tarafından alınmakla birlikte, kaynakların kullanılması ve dağıtılmasında devletin de önemli payı bulunur.

Yanıt 2: Ekonomide hanehalkları ve devlet firmalardan ürün satın alır bunun karşılığında ödeme yaparlar. Böylece, satış yapan firmalar gelir elde eder. Firmalar bu gelirin bir bölümünü çalışanlarına ücret olarak ve bir bölümünü de devlete vergi olarak öder. Dolayısıyla hanehalkları ve devlet yeniden gelir elde eder ve bununla başka firmalardan mal ve hizmet satın almayı sürdürürler. Ayrıca hanehalkları dış dünyadaki firmalardan, dış dünyadaki hanehalkları ise yurtiçindeki firmalardan da ürün satın alırlar. Gelirler ve ödemelerdeki döngüsel akım bu şekilde sürer.

Yanıt 3: Örnek olarak, akaryakıt gibi tek bir ürünün fiyatının neden değiştiği mikroekonominin konusudur. Fiyatlardaki genel artış ve yaşam pahalılığı konuları ise makroekonominin ilgi alanına girer. Benzer şekilde, bir firmanın giderlerini azaltmak için bazı çalışanlarını işten çıkarması mikroekonominin konusudur. Ülke-deki genel işsizlik sorunuyla ise makroekonomi ilgilenir.

Yanıt 4: Makroekonominin ekonomi bilimi içinde ayrı bir dal olarak öne çıkması 1929 yılında ABD'de başlayan Büyük Buhran sonrasında gerçekleşmiştir. Ekonomistler tüm dünyayı etkileyen bu derin krizi ilk başta klasik mikroekonomi temelli yaklaşımlarla açıklamaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Bu sırada Keynes'in çalışmalarının da etkisiyle ülke genelinde ortaya çıkan sorunları çözmek için ekonominin bütün olarak ele alınması ve devletin aktif görev üstlenmesinin yararlı olabileceği düşüncesi ağırlık kazanmıştır.

Yanıt 5a: Ekonomiye ait üretim olanakları eğrisi şekilde gösterilmiştir.

Yanıt 5b: Silah üretimi 75 adetten 125 adete çıkarılacak olursa okul sayısı 50'den 25'e düşecektir. Dolayısıyla burada 50 adet daha fazla silah üretmenin fırsat maliyeti, vazgeçilen 25 adet okuldur.

Yanıt 5c: Silah üretimi daha da artırılarak 125'ten 150'ye çıkartılırsa okul sayısı 25'ten 0'a düşer. Böylece, 25 adet daha fazla silah üretmenin fırsat maliyeti yine, 25 adet okul olur. Ancak önceki soruda 25 okuldan vazgeçerek 50 silah üretildiğine dikkat ediniz. Yeni

durumda silah sayısını daha da fazla artırabilmek için okul üretiminde daha verimli olan kaynaklar kullanılmıştır. Dolayısıyla silah sayısı yalnızca 25 adet artırılabilmiştir.

Yanıt 5d: İki nokta arasındaki (ortalama) marjinal dönüşüm oranını aşağıdaki formül ile hesaplarız:

$$MRT_{XY} = \left| \frac{\Delta Y}{\Delta X} \right|$$

B ve C olanakları arasındaki marjinal dönüşüm oranı şudur:

$$MRT_{XY} = \left| \frac{25-50}{125-75} \right| = \left| -\frac{25}{50} \right| = 0,5$$

Buna göre her 1 adet silah karşılığında olarak 0,5 adet okuldaki vazgeçmek gereklidir. Şimdi de C ve D olanakları arasındaki marjinal dönüşüm oranını bulalım:

$$MRT_{XY} = \left| \frac{0-25}{150-125} \right| = \left| -\frac{25}{25} \right| = 1$$

Demek ki daha fazla silah üretmek istenirse 1 adet silah için fırsat maliyeti ortalama 1 adet okula yükselmektedir.

Uygulama Soruları

Uygulama 1

Yanıt 1: Yatırım harcamalarının milli gelir içindeki payının yüksek olması sürdürülebilir büyüme açısından önemlidir. Ancak yatırımlardaki artış TL'nin değer kaybetmesi gibi farklı nedenlerden de kaynaklanmış olabilir. Dolayısıyla Bakan burada yatırım, üretim, istihdam ve ihracatı artırma temelli politikaların sonuç verdiğine yönelik olarak kişisel bir yorum yapmıştır. Bakan'ın bu düşüncesi milli gelire ilişkin verilere dayalı olsa bile kanıtlanabilir ya da test

edilebilir değildir ve bu nedenle de normatif yaklaşıma örnektir.

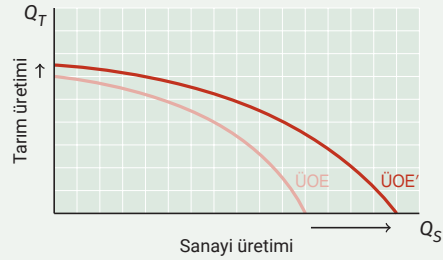
Yanıt 2: Diğer her şeyin sabit olduğu varsayımı altında, Covid-19 salgınının dünya genelinde hammadde arzının düşmesine yol açması ve bunun da fiyatları yükselterek küresel düzeyde enflasyona neden olması makroekonomik bir olgudur. Dolayısıyla Ticaret Bakanının bu sözleri pozitif yaklaşıma örnek olarak gösterilebilir.

Uygulama 2

Yanıt 1: Habere göre devlet her yıl güncellenen üçer yıllık programlar temelinde ekonomide öngörülebilirliği artırmayı ve kaynak kullanımını şekillendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca enerji gibi temel alanlara yönelik çeşitli amaç ve öncelikler belirlenmekte ve özel kesimin bu doğrultuda yönlendirildiği de görülmektedir. Tüm bunlar Türkiye’de bir karma ekonomi sisteminin uygulandığını göstermektedir.

Yanıt 2: Habere göre Türkiye’nin orta vadede düşük enflasyon, kamu maliyesinde istikrar, yüksek istihdam, ekonomik büyüme ve düşük cari açık hedefleri bulunmaktadır.

Yanıt 3: Enerji yatırımları ile birlikte hem sanayi hem de tarım üretimi artar. Böylece, üretim olanakları eğrisi iki eksende birden genişler. Ancak enerji yatırımlarının sanayi üretimini daha fazla etkilemesi beklenir. Dolayısıyla üretim olanakları eğrisindeki genişleme daha çok sanayi üretimi ekseninde olur. Bu durum şekilde gösterilmiştir.

Çoktan Seçmeli Sorular

Yanıt 1: Yanıt D’dir. Makroekonomi, ekonomiyi bir bütün olarak ele alır. Dolayısıyla ekonomide gerçekleşen toplam üretim, işsiz sayısı ve enflasyon makroekonominin ilgi alanına girer. Otomobil gibi tek bir sektörün incelenmesi ise ekonomik birimlerin davranışını inceleyen mikroekonominin konusudur.

Yanıt 2: Yanıt A’dır. Teknolojik ilerleme sonucunda ekonominin üretim kapasitesi artar. Bunun sonucunda üretim olanakları eğrisi sağa ve yukarı doğru kayarak her iki eksende birden genişler.

Yanıt 3: Yanıt C’dir. Normatif yaklaşım ekonomik davranışın sonuçlarına odaklanan ve davranışa ilişkin değer yargıları içeren çözümleme yaklaşımıdır. Sorudan verilen seçenekler

içinde yalnızca C’de bir değer yargısı bulunmaktadır. Diğerlerinde ise ekonomik olgulara ilişkin bilgi ve istatistikler verilmiş, herhangi bir yorum yapılmamıştır.

Yanıt 4: Yanıt B’dir. Makroekonominin dört bileşenini oluşturan temel karar alıcılar hanehalkları, firmalar, devlet ve dış dünyadır. Bunlardan hanehalkları ve firmalar özel kesimi, devlet kamu kesimini ve dış dünya da yabancı kesimi oluşturur. İşçiler ise hanehalkları bileşeni içinde yer alır.

Yanıt 5: Yanıt D’dir. Makroekonomi politikalarının temel hedefleri (1) ekonomik büyüme, (2) düşük işsizlik, (3) adil gelir dağılımı, (4) fiyat istikrarı, (5) finansal istikrar ve (6) döviz kuru istikrarıdır. Firma kârlılığı temel bir hedef değildir.